

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Õigusteaduse instituut

Marleen-Kristiin Kitt

**EESTI PÄRIMISTUNNISTUS JA EUROOPA
PÄRIMISTUNNISTUS – ÕIGUSLIK PROBLEMAATIKA
PRAKTIKAS**

Magistritöö

Õppekava HAJM08/15, peeriala Eesti avalik ja eraõigus

Juhendaja: lektor Kristi Joamets, PhD

Tallinn 2018

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 15 019 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Marleen-Kristiin Kitt

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 152703HAJM

Üliõpilase e-posti aadress: marleenkitt@gmail.com

Juhendaja: Kristi Joamets, PhD

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS	5
1. PÄRIMISÕIGUSE ÜLDISED PÕHIMÕTTED	9
1.1. Eesti pärimisõiguse areng ja korraldus	10
1.1.1. Eesti pärimisõiguse tekkimine ja areng	10
1.1.2. Eesti pärimiskorraldus	12
1.2. Euroopa pärimismäärus	15
2. PÄRIMISMENETLUSE KOHTUALLUVUS JA KOHALDATAV ÕIGUS	20
2.1. Pärimismenetluse üldine kohtualluvus	21
2.1.1. Surnu viimane alaline elukoht	22
2.1.2. Kohtualluvuse määramise erinormid	26
2.2. Pärimismenetluse kohaldatav õigus	28
2.2.1. Kohaldatava õiguse üldreeglid	29
2.2.2. Välisriigi õiguse väljaselgitamine ja kohaldamine	32
2.3. Pärimismääruse kohtualluvuse sätete kohaldumine notaritele	34
3. EUROOPA PÄRIMISTUNNISTUS	38
3.1 Euroopa pärimistunnistuse taotlus ja sisu	39
3.2 Euroopa pärimistunnistuse väljastamise eelduste kontroll notaritel	43
3.3 Õiguslikud probleemid Euroopa pärimistunnistuse väljastamisel	46
KOKKUVÕTE	50
SUMMARY	54
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	59

LÜHIKOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärk on uurida 17.08.2015 aastal Eestis jõustunud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ja otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist. Lõputöö autor on uurimisobjektiks valinud pärast 17.08.2015.a pärimismenetlusega seotuid piiriülesed õiguslikud probleemid ning kuidas on Euroopa pärimismäärus Eestis kohaldunud. Sellest tulenevalt on autor püstitanud magistritöö uurimisküsimuseks kas Eesti õiguses peaks vastavalt Euroopa pärimismäärusele midagi muutma, et pärimismäärust siseriiklikul tasandil paremini rakendada.

Magistritöö uurimisküsimuse vastuseks kasutab autor kvalitatiivset uurimusmeetodit, empiirilist meetodit ja õiguse tõlgendamise meetodit, kasutades selleks Euroopa pärimismääruse inglise keelset versiooni ja tõlgitud eestikeelset Euroopa pärimismäärust, kuna erinevate versioonide kasutamine lubab täpsemini välja selgitada seadusandja tegeliku tahte ning Euroopa pärimismääruse eesmärgi. Töö autor toob järeldustena välja, et lähtudes Euroopa pärimismäärusest, tuleks Eesti õiguses õiguskorraldust kohati muuta, et siseriiklikud õigusaktid oleksid vastavuses Euroopa pärimismäärusega. Hetkel puudub ülevaade notarite poolt tõestatud Euroopa pärimistunnistustest, mistõttu tuleks nimetatud muudatused tuleks teha e-notari süsteemi ja pärimisregistrisse, mida peab Notarite Koda ning tulevikus võiks kõik Euroopa pärimistunnistused samuti olla kantud ühtsesse registrisse. Euroopa Liidu liikmesriikide asutuste tõhusamaks teabe vahetamise viisiks oleks see, kui kõigil Eesti notaritel oleks ühtne süsteem ja kord, kuidas teabe saamiseks välisriigi asutute poole pöörduda.

Võtmesõnad: Euroopa pärimismäärus, pärimismenetlus, Euroopa pärimistunnistus, magistritööd.

SISSEJUHATUS

Pärimise käik saab alguse pärandi avanemisest, see tähendab pärandaja surmast või surnuks kuulutamisest.¹ Kui inimene sünnib, omandab ta õigusvõime, ehk võime omandada juriidilisi õigusi ja kohustusi. Lisaks eelnimetatule on isikul õigus elule, õigus saada ülalpidamist ja vanemate poolt hoolitsust. Kui see inimene sureb, tekib mahajäänul veel üks õigus – pärimisõigus. Täiskasvanuks saades laieneb inimese õiguste ja kohustuste ring ja ta on teiste inimestega, sealhulgas organisatsioonidega ja riikides, paljudes õigussuhetes. Kui inimene sureb, siis tema õigusvõime lõpeb ning alates sellest momendist ei saa ta enam olla õigussuhete osaline. Sellega tekib küsimus ja probleem, et mis saab inimese õigussuhetest? Kas need lõpevad tema surmaga või asendab keegi surnud isikut neid õigussuhetes.²

See on tõsi, et õigussuhted, mis on lahutamatult seotud inimese isikuga, lõpevad tema surmaga. Olgu nendeks kas abielusuhted, töösuhted, valimisõigusest tulenevad suhted ja paljud teised. Kuid üks mis säilib, on isiku varalised suhted. Näiteks surnule kuulunud vara ei saa jääda peremehetuks, või kui surnud inimesel olid võlad, siis tuleb võlausaldajatele tasuda.³

Alates 20. sajandi keskpaigast, kui Euroopa Liit loodi, kehtestati liidu liikmesriikidele kaupade, teenuste, kapitali ja inimeste vaba liikumine. Tänu sellele on inimestel kergem otsustada, kus on neil sobilikum elada ja ka töötada, kuid samas on see kõik tekitanud vajaduse laiema ning ühtlustatud seadusandluse järele ning loob omakorda kollisiooninorme pärimisõiguslikes küsimustes, kuna taoline mitmes riigis omandi omamine tähendab vajadust mitme riigi siseriikliku õigust rakendada. Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikkel 249 lg 2 märgib, et määrust kohaldatakse üldiselt. See on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides. Muuhulgas on Euroopa Liidu määruse tunnuseks pärast määruse jõustumist selle

¹ Mahhov, I. Pärimise käik uues pärimisseaduse eelnõus. *Juridica* 1995 /7, lk 288 -292

² Silvet. E., Mahhov, I. Kuidas pärida ja pärandada, Juura, 1997, lk 4

³ *Ibid*

vahetul kohaldatavus liikmesriikide suhtes. Määrus seob otse liikmesriikide ametnikke, kohtuid kui kodanikke. Määrusel on liikmesriigis õigusakti jõud sõltumata riigisisestest õigusaktidest.⁴

Alates 1997. aastast, kui Amsterdami leping vastu võeti, on Euroopa Liidus vastuvõetud aktidega ühtlustatud liikmesriikide vahelist seadlusandlust pea igas tsiviilõiguse valdkonnas.⁵ Ühtlasi on sellega loodud ka nendes valdkondades ühtne kohtuotsuste tunnustamine ja heakskiitmise süsteem. Kuni 17.08.2015 aastani, mil Eestis jõustus Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ja otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist (edaspidi nimetatud Euroopa pärimismäärus), ei olnud piiriülest pärimisõigust puudutavaid küsimusi seni Euroopa Liidu tasandil reguleeritud ning neid reguleeriti riiklike rahvusvahelise eraõiguse normidega. Seetõttu on Euroopa pärimismääruse näol tegemist esimese liikmesriikide ülese Euroopa Liidu aktiga, millega reguleeritakse pärimisega seonduv põhjalikult ning konkreetselt. Samuti loob Euroopa pärimismäärus Euroopa Liidu sisesed selged reeglid piiriülestes pärimisasjades ja Euroopa pärimistunnistus annab Euroopa Liidu kodanikule lihtsa ja selge instrumendi oma õiguste tõestamiseks teistes liikmesriikides.

Dr. Rainer Deville on öelnud, et inimeste suurenenud riikide vahelise liikumise tulemusena on hetkel Euroopa Liidus umbes 12,3 miljonit eurooplast, kes elavad teises Euroopa Liidu riigis. Igal aasta leiab aset umbes 450 000 piiriülest pärimisasja, mis on oluline hulk.⁶ Ka Tallinna notar Anne Saaber on öelnud, et piiriülese iseloomuga pärimismenetluste arv on tõusuteel, kuna paljud inimesed on läinud välismaale tööle või on leidnud seal endale elukaaslase. Sellisel juhul võib juhtuda, et kinnisvara omatakse erinevates riikides ning seetõttu puudutab see ka Eesti inimesi, kellest paljud töötavad välisriikides, näiteks Põhjamaades ja muudes Eesti naaberriikides ning on soetanud sinna ka uue kodu.⁷ Kuna Euroopa Liidu liikmesriikides kohaldatakse pärimisõiguslikes küsimustes erinevaid norme - pärandaja päritoluriigi õigus või selle riigi õigus, kus surnud isik viimati resideerus või on ka riike, kus on pärimisõigusele põhimõttelised erinevused vallas- ja kinnisasjade pärimise vahel – siis just see ongi põhjuseks miks on küsimus

⁴ Laffranque, J. Euroopa Liidu õigussüsteem ja Eesti õiguse koht selles. Tallinn: Juura 2006, lk 270

⁵ Novak, P. „Maastrichti ja Amsterdami leping“ 01/2018. Kättesaadav: http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/et/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.3.html 18. märts 2018.

⁶ Deville, R. EJTN seminar on cross-border inheritance law. Brussels IV in a nutshell. Kättesaadav: http://www.ejtn.eu/PageFiles/6333/Brussels_IV_nutshell.pdf 11. veebruar 2018

⁷ Notarite Koda. Rahvusvaheliste pärimisasjade lahendamine muutub lihtsamaks. 17.08.2015. Kättesaadav: <https://www.notar.ee/28589> 18.märts 2018

millises riigis ja millise riigi õigusaktide kohaselt tuleb pärimisasja menetleda, saanud nii aktuaalseks.

Käesoleva magistritöös käsitleb autor Euroopa pärimismäärust, mis rakendus 17.08.2015 aastal ning Euroopa tunnistust. Kuna nimetatud määrus kehtib Eestis eelkõige notaritele ning on seotud notarite tööga, siis on Euroopa pärimismääruse käsitus käesolevas töös aktuaalne. Eriti on magistritöös põhirõhk seatud Euroopa pärimismääruse artikli 64 punktile b, millest tulenevalt on notaritel kohustus pärast 17.08.2015.a surnud isikute pärimisasjades väljastada Euroopa pärimistunnistus.

Magistritöö teeb aktuaalseks see, et pärast Euroopa pärimismääruse vastuvõtmist, ei ole sellekohaseid töid kirjutatud ning seetõttu on vajalik uurida, kuidas on pärast Euroopa pärimismääruse rakendumist notarite töö muutunud, kui lisaks Eesti pärimistunnistuse väljastamisele on neil kohustus väljastada ka Euroopa pärimistunnistus. Samuti keskendub autor ka notarite praktikas tekkinud probleemidele, mis puudutavad pärimismenetlust, mille tulemus omakorda sõltub pärimistunnistuse sisust.

Magistritöö autor on jaotatud kolme peatükki. Esimeses peatükis selgitab lõputöö autor pärimisõiguse üldiseid põhimõtteid. Et aru saada, kuidas ja milline on pärimisõigus Eestis, on vajalik süveneda ka Eesti pärimisõiguse kujunemisele. Ühtlasi käsitleb autor ka, mis on pärimistunnistus ning selle eesmärk.

Teises peatükis keskendub autor pärimismenetluse kohtualluvusega seotud õiguslikele normidele ning nende rakendamisega seotud probleemidele. Lõputöö autor selgitab välja, milline on pärimismenetluse üldine kohtualluvus ning kuidas ja millise õiguse alusel pärimismenetlust algatatakse. Et kohtualluvust määratleda on vajalik tuvastada surnu alaline elukoht ja kuidas seda määratleda ning milline on kohtualluvus muudel juhtudel ehk kuidas toimub kohtualluvuse määramine erinormide alusel.

Kolmas peatükk annab ülevaate Euroopa pärimistunnistuse väljaandmise menetlusest ning kuidas toimub Euroopa pärimistunnistuse taotluse esitamine ning mis on Euroopa pärimistunnistuse sisu. Kuna pärimistunnistuse väljastamisele eelneb alati pärimismenetlus, siis selle käigus tuvastatakse ka pärijad. Et notar saaks pärimistunnistust välja anda ja väljastada, peavad selle jaoks olema täidetud eeldused ning kuidas toimub Euroopa pärimistunnistuse

väljastamise eelduste kontroll. Kolmandas peatükis analüüsib lõputöö autor Euroopa pärimismääruse artikleid ning toob välja võimalikud õiguslikud probleemid, mis Euroopa pärimistunnistuse menetlemisel ja väljastamisel võivad tekkida ning toob välja oma ettepanekuid, kuidas võiks Euroopa pärimismäärust kohaldada Eesti siseriikliku õigusega ja praktikaga.

Käesolevas magistritöös kasutab autor kvalitatiivset uurimusmeetodit. Magistritöös on autor käsitleb Euroopa pärimismääruse inglise keelset versiooni ja tõlgitud eestikeelset Euroopa pärimismäärust, kuna erinevate versioonide kasutamine lubab täpsemini välja selgitada seadusandja tahte ning Euroopa pärimismääruse eesmärgi. Lõputöö autor on uurimisobjektiks valinud pärast 17.08.2015.a pärimismenetlusega seotuid piiriüleseid õiguslikke probleeme ning kuidas on Euroopa pärimismäärus Eestis kohaldunud. Sellest tulenevalt on autor püstitanud magistritöö uurimisküsimuseks **kas Eesti õiguses peaks vastavalt Euroopa pärimismäärusele midagi muutma, et pärimismäärust siseriiklikul tasandil paremini rakendada.**

Käesoleva magistritöö autor on uurimismeetoditest kasutanud empiirilist meetodit ja õiguse tõlgendamise meetodit. Magistritöö autor keskendub peamiselt kuidas Euroopa pärimismäärus on Eesti õigusega kohaldunud ning seetõttu on autor magistritöös autor kasutanud peamiselt Eesti õiguskirjandust, kuid ka erinevate riikide kirjalikke allikaid. Normatiivmaterjalidest kasutab autor Euroopa pärimismäärust, Eesti pärimisseadust, rahvusvahelise eraõiguse seadust, Euroopa Komisjoni rakendusmäärust ning teisi olulisi ja asjasse puutuvaid õigusakte.

1. PÄRIMISÕIGUSE ÜLDISED PÕHIMÕTTED

Seaduse tähenduses on pärimine see, kui isiku surma korral läheb tema vara üle teisele isikule. Seega on pärandajaks isik, kelle vara tema surma korral teisele isikule üle läheb.⁸ Pärimisõigus tähendab isiku õigust pärandada oma vara isikule, kellele ta soovib, ning pärijate õigust saada selle vara omanikuks. Pärimisõigus on olulisel määral seaduse kujundatud ja kujundatav õigus. Ilma õigusliku regulatsioonita, mis garanteerib isikule õiguse pärida (eriti mis puudutab seadusjärgset pärimist), ei oleks võimalik seda õigust teostada.⁹

Eraõiguses kehtib privaatautonomia põhimõte, mille kohaselt üksikisik võib oma õigussuhteid ise vabalt kujundada. Seejuures ei tohi ta sattuda vastuollu teiste isikutega õiguste või õiguskorra poolt seatud reeglitega. Selline põhimõte leiab kajastamist ka pärimisõiguses, väljendudes testeerimisvabadust ja samas võimalust pärandist või annakust soovi korral loobuda.¹⁰

Kuigi pärimisseaduse järgi toimub pärijaks saamine automaatselt, tuleb pärijal selle kohta esitada pärimistunnistus, millega algatatakse pärimismenetlus notari juures. Pärimisõigus on oma arengus suhteliselt staatiline. Analoogiliselt teiste tsiviilõiguse harudega on ka Eesti pärimisõiguses selgelt äratuntav Rooma õiguse algupära. Lisaks on pärimisõiguse arengut mõjutanud eelkõige Mandri-Euroopa maade õigus ja kohalik õiguspärand.¹¹

Esimene peatükk käsitleb pärimisõiguse põhimõtteid ning kuidas ja milliseks on Eesti pärimisõigus kujunenud. Samuti käsitletakse Euroopa pärimismäärust, mis on selle eesmärk ja sisu ning kuidas see kohaldub Eesti pärimisõigusega.

⁸ Pärimisseadus. RT I, 10.03.2016, 16.

⁹ Ernits, M. § 32 kamm 9. – Ü. Madise jt (toim). Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2012.

¹⁰ Zimmermann, R. Freedom of Testation. Testierfreiheit. Germany: Mohr Siebeck Tübingen, 2012, Preface VII – IX

¹¹ Mikk, T. Pärimisõigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2012, lk 20

1.1. Eesti pärimisõiguse areng ja korraldus

Eesti kuulub nii geograafiliselt asendilt kui ka õiguskorra üldisest ajaloolisest arengust ning pärimisõiguse ülesehituse põhimõtetest lähtuvalt Mandri-Euroopa õigussüsteemi. Sellesse kuuluvate maade pärimisõigust on kõigi Eesti pärimisseaduste väljatöötamisel eeskujuks võetud. Seetõttu saab Eesti pärimisseaduse mõtte ja eesmärgi väljaselgitamisel arvestada võrdlusmaterjalina ka teiste, esmajoones Mandri-Euroopa õigusperekonda kuuluvate riikide pärimisseadusi, kohtupraktikat ja õigusteadlaste seisukohti.¹² Käesolevas alapeatükis keskendub autor Eesti pärimisõiguse tekkimisele ja kuidas ning milliseks on selle aja jooksul pärimisõigus Eestis kujunenud.

1.1.1. Eesti pärimisõiguse tekkimine ja areng

Eesti Vabariigi pärimisseadus jõustus esimest korda 1. jaanuar 1997. a aastal,¹³ mille algallikaks oli 1940. aasta tsiviilseadustiku eelnõu, mille allikaks omakorda oli Balti Eraseadus 1864. aastast.¹⁴ Eelnõu koostamisel lähtuti Eesti NSV Ülemnõukogu 6. juuli 1992. a otsuse Eesti Vabariigi pankrotiseaduse rakendamise kohta alapunktis 7 sõnastatud juhiseist, et tsiviilseadustiku ettevalmistamisel tuleb aluseks võtta 1940. aastal valminud tsiviilseadustiku eelnõu. Samuti tuli arvestada Riigikogu 1. detsembri 1992. a otsust seadusloome järjepidevuse kohta. Selles on öeldud, et seaduseelnõude ettevalmistamisel tuleb arvestada Eesti Vabariigis enne 1940. aasta 16. juunit kehtinud seadusi. Vastavalt sellele on pärimisseaduse eelnõu ettevalmistamisel etendanud suurt osa tsiviilseadustiku 1940. aasta eelnõu kriitiline läbivaatamine.¹⁵ Uus pärimisseadus tõi endaga kaasa ka põhimõttelisi muudatusi, näiteks ülemineku pärandi vastuvõtu süsteemilt pärandist loobumise süsteemile, abikaasa pärimisõigusliku positsiooni paranemise, testamenditäitja määramisega kaasneva pärijate käsutusõiguse kaotuse, pärija vastutuse regulatsiooni täiendamise ja kaaspärijate ühisuse.¹⁶

Balti eraseaduse kehtivuse ajal lahendasid tavalisi pärimisasju rahukohtud. Kuid alates 1935. aastast hakkasid pärimisasju, s.o hagita menetluses, lahendama hoiukorras jaoskonnakohtud,

¹² Mikk, T. Pärimisõigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2012, lk 20

¹³ Liin, U. Uus pärimismenetlus – kuidas edasi? Juridica 2009 /1, lk 28 -38

¹⁴ Mikk, T. Pärimisõigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2012, lk 20

¹⁵ Silvet, E. Pärimisseaduse eelnõu põhijoontest. Juridica 1995 /7, lk 282 -288

¹⁶ Mikk, T. Pärimisõigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2012, lk 20; Liin, U. Pärijavaldus: kas vastuvõtusüsteemi sobimatu instituut? Juridica 2006 /10, lk 711 -719

samas pärandihooldusega tegelesid vallakohtud. Kohtute menetleda oli kavas jätta ka 1940. aastaks ettevalmistatud tsiviilseadustiku kohaselt.¹⁷

Nõukogude ajal läks pärimismenetlus üle notaritele, kuid pärast Eesti taasiseseisvumist oli kavas pärimismenetlusega seotud toimingud uuesti kohtualluvusele tagasi anda. Seega 15.05.1996 aastal vastuvõetud esimene pärimisseaduse redaktsioon nägigi ette pärimisasjade üleandmist kohtutele.¹⁸ Kuna Eesti õigus on suuresti saanud oma mõjutusi Saksa õigusest ning ka praegused seadused ja õigussüsteem on mõjutatud Saksamaa eeskujust¹⁹, siis veel enne 2000. aastat jõuti seisukohale, et pärimisasjade üleandmine notaritelt kohtutele ei ole siiski otstarbekas ja pärimisseaduse muutmise seadusega tehti 10. novembril 1999. aastal seaduses ka vastavad parandused. Selle muudatuse põhjuseks olid tolle aja Saksa juristide kogemused, kuna Saksamaal lahendavad pärimisasju just tavaliselt kohtud ning sealsete juristide arvates ei ole see otstarbekas ning sealset süsteemi muutmist on takistanud väljakujunenud traditsioonid ja harjumused. Näiteks on enamikus Saksa liidumaades notari ja advokaadi amet ühendatud samasse isikusse, mis võib komplitseerida pärimisasjade erapooletut lahendamist. Baden-Württembergi liidumaal, kus notari ja advokaadi rollid on lahutatud, menetlevad pärimisasju edukalt just notarid.²⁰

Pärast Eesti esimese pärimisseaduse jõustumist andsid Justiitsministeeriumi seadusloome arengukontseptsiooni väljatöötajad sellele oma hinnangu, kus oli muuhulgas ka öeldud, et vastuvõetud pärimisseadus ei toonud endaga kaasa põhimõttelist muudatust võrreldes eelmise nõukogude pärimisõigusega. Seetõttu moodustati Justiitsministeeriumi juurde töögrupp uue tänapäevasema pärimisseaduse ettevalmistamiseks, mille töö tulemusel valmis ning avaldati pärimisseaduse muutmise seaduse eelnõu, mille edasiarendatud redaktsiooni esitas Vabariigi Valitsus 23. mail 2002 aastal Riigikogule. Kuigi eelnõu esimene lugemine toimus sama aasta 9. oktoobril, siis Riigikogu koosseisu vahetumise tõttu menetlus sellega piirduski.²¹

Pärimisõiguse reform aga ei peatunud. Justiitsministeeriumis valmis 5. oktoobriks 2004 aastaks eelmise eelnõu täiendatud variant, mis läbis 2004. aasta lõpul kooskõlastusringi. Kooskõlastusringi tulemusel otsustas ministeeriumi reformikomisjon vormistada kavandatavad

¹⁷ Balti eraseadus. Kättesaadav: https://et.wikipedia.org/wiki/Balti_eraseadus, 10.mai 2018

¹⁸ Pärimisseadus. RT I 1996, 38, 752.

¹⁹ Pärnamägi, I. Saksa mõju Eesti õiguses. Õiguskeel 1/2014. Kättesaadav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/illimar_parnamagi_saksa_moju_eeesti_oiguses.pdf 27 jaanuar 2018

²⁰ Mahhov, I. Notari koht uuenevas pärimismenetluses. Juridica 2008 /7, lk 482 -487

²¹ Liin, U. Uus pärimismenetlus – kuidas edasi? Juridica 2009 /1, lk 28 -38

muudatused mitte kehtiva pärimisseaduse muutmise seadusena, vaid pärimisseaduse uue terviktekstina. Uuendatud pärimisseaduse eelnõu valmis 27. maiks 2005 aastal ning Vabariigi Valitsus kiitis selle heaks sama aasta 6. oktoobril. Pärimisseaduse uue eelnõu esimene lugemine toimus Riigikogus 11. jaanuaril 2006 aastal ning ka seekord ei jõutud esimesest lugemisest kaugemale ning eelnõu langes menetlusest välja Riigikogu koosseisu volituste lõppemise tõttu. Kolmandat korda esitas valitsus eelnõu Riigikogule 28. mail 2007 aastal. Seekord õnnestus menetlus lõpuni viia. Uus pärimisseadus võeti vastu 17. jaanuaril 2008 ning jõustus 1. jaanuaril 2009.²²

Magistritöö autor on arvamisel, et võrreldes eelmise pärimisseadusega muutus see, et kui enne kehtis pärimisasjades vastuvõtusüsteem, mille kohaselt läks pärandvara pärijale üle ainult siis, kui pärija pärandi vastu võttis. Uue seaduse alusel on pärijal õigus pärandist loobuda ning avaldada selle kohta oma tahet ehk esitada avaldus. Samuti on lõputöö autor arvamisel, et põhjus mis Eesti taasiseseisvumisel sooviti pärimismenetlus kohtutele anda, oli see, et sooviti õiguskorralduses erineda Nõukogude ajal kehtivast korrast ning luua midagi teistsugust.

1.1.2. Eesti pärimiskorraldus

Pärimisseaduse § 166 lg 5 alusel viib pärimismenetluse läbi notar, kelle juures on pärimismenetlus algatatud. Seda ainult siis, kui pärandaja viimane elukoht oli Eestis või juhul, kui teises riigis ei ole mõjuval põhjusel pärimisasja läbiviimine võimalik. Kui teises riigis ei ole pärimisasja läbiviimine võimalik, siis viiakse menetlus läbi selle vara suhtes, mis asub Eestis.²³

Notar saab andmed menetluse läbiviimiseks läbi e-notari süsteemi, mis on ühenduses rahvastikuregistri elektroonilise andmebaasi, kinnistusraamatu elektroonilise andmebaasi, äriregistri elektroonilise andmebaasi ja teiste andmebaasidega. Kõige olulisem andmebaas on rahvastikuregister, kust notar tuvastab surnud isiku seadusjärgsed pärijad. Kui surnud isikul on rahvastikuregistris andmed korras, siis notar pärijatelt sünni-, surma- ja abielutõendid ei nõuta. Samuti on notariil ka teave testamendi olemasolu kohta. Seega on pärijatele pärimismenetluse läbiviimine väga lihtne. Pärast pärandaja surma, toimub pärijaks nimetamine ilma nimetatud isiku (pärija) osaluseta. Tihtipeale võib juhtuda, et pärandajalt saadud pärand toob pärijale kaasa kohustusi ning võib muutuda sellisel juhul soovimatuks.²⁴

²²*Ibid* lk 28 -38

²³ Pärimisseadus. RT I, 10.03.2016, 16

²⁴ Brox, U. Pärimisõigus, Juura, 2003, lk 153. Äärenumber 301

Perekonnaseaduse alusel on vajalik otsustada pärijate ja pärandvara kindlaksmääramisel seda kas isik, kes on avaldanud oma soovi pärida ka pärandaja sugulane. Samuti on vajalik välja selgitada ka kas pärandaja oli surma hetkel abielus, kuna sellisel juhul tuleb selgeks teha, mis kuulusid abikaasadele ühisomandina ning mis kuulub pärandaja pärandvara hulka. Kuna perekonna- ja pärimisõigus sisaldavad nii võla- kui ka asjaõiguse instituute, siis nende valdkondade regulatsioon on sätestatud tsiviilseadustiku, võlaõigusseaduse ja asjaõigusseaduse eriosas. Siiski on perekonna- ja pärimisõigus pigem võrdväärsed ja pärimisseaduse kohaldamisel tuleb lähtuda perekonnaseaduse regulatsioonist.²⁵

Notar teavitab pärimismenetluse algatamisest talle teadaolevaid pärijaid ja muid isikuid, kellele on viimse tahte avaldusega antud õigusi või pandud kohustusi. Pärimismenetluse käigus selgitatakse välja pärimise alus, pärijad, viiakse vajadusel läbi pärijate üleskutsemenetlus, kogutakse infot pärandvara koosseisu kohta, soovi korral viiakse pärimismenetluse raames läbi pärandvara inventuur ja selle käigus võlausaldajate üleskutsemenetlus pärandaja kohustuste kindlakstegemiseks.²⁶

Pärimismenetluse lõpuks väljastab notar pärimis- või omandiõiguse tunnistuse pärijate ringi, annakusaajate ning pärandaja abieluvararežiimi kohta. Enne tunnistuste väljastamist tuleb notaril veenduda ega menetlusosaliste vahel vaidlusi ole. Siiski ei ole tunnistustel õigusloovat tähendust, need teenivad õiguskäibe huve ja on heausksuse eelduseks. Kuigi seadus seda otseselt ette ei näe, on notarid tunnistustesse märkinud ka vara, mille omandiõiguse tõendamist soovitakse, ning ka muid tähtsust omavaid selgitusi ja asjaolusid. Pärimistunnistuse väljavõtmine on pärija või annakusaaja õigus, mitte kohustus. Kui pärimistunnistust välja ei võeta, aga kolmandatel isikutel on vaja pärija või annakusaaja kindlaks teha, on see põhimõtteliselt võimalik ka notari juures sisse seatud menetlustoimiku põhjal. Annakusaajale antakse pärimistunnistus välja reeglina pärast seda, kui selleks on saadud nõusolek pärijalt. Sisuliselt toimib notar siin pärija ja annakusaaja vahelise kokkuleppe vahendajana.²⁷

Nagu autor alapeatüki alguses selgitas millal ning millise vara suhtes on notaril pärimisasja läbiviimine võimalik, siis lisaks siseriiklikest õigusaktidest, tuleb notaril lähtuda ka välisriiklikest õigusaktidest ja lepingutest (sealhulgas konventsioonidest). Kui notar lähtub oma

²⁵ Uusen-Nacke, T. Perekonnaõiguse seosed teiste tsiviilõiguse valdkondadega. *Juridica* 2010 /2, lk 86 -101

²⁶ Pärimisseadus. RT I, 10.03.2016, 16

²⁷ Mahhov, I. Notari koht uuenevas pärimismenetluses? *Juridica* 2008 /7, lk 482 -487

töös Eesti õigusaktidest ja pärimismenetluse läbiviimises pärimisseadusest ja pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise korrast²⁸, siis millist õigusakti peab parasjagu kohaldama, tuleneb sellest millise riigi kodanikud on vaidluse poolteks ja millal pärandaja suri.²⁹ Samas sätestab rahvusvaheline eraõiguse seaduse § 24 et pärimisele kohaldatakse pärandaja viimast elukohariigi õigust³⁰. Ehk siis kui isik elas välismaal, aga samal ajal elas omas ka vara Eestis, siis ei ole Eesti notaril õigust pärimismenetlust läbi viima ja pärimistunnistust väljastama.

Rahvusvahelises eraõiguses on kasutuses *renvoi* tehnika, mida kasutatakse probleemide lahendamiseks, mis tulenevad erinevate riikide kollisiooninormides sisalduvate ühendavate faktorite erinevustest³¹. *Renvoi*'ga seoses tekkiv probleem seisnebki selles, et kui kohtu asukohariigi kollisiooninormid viitavad välisriigi õigusele ja välisriigi kollisiooninormid viitavad jällegi kohtu asukohariigi õigusele või kolmanda riigi õigusele.³² Seetõttu tulebki pärimismenetluses arvestada ka vastava riigi rahvusvahelist eraõigust puudutavaid sätteid ja nendest tulenevaid võimalust *renvoi* olukorra tekkimiseks. Ehk siis kui Eesti siseriiklike aktide kohaselt tuleb pärimismenetlus läbi viia teises riigis, tuleneb teise riigi seadusandlusest kohustus viia pärimismenetlus läbi Eestis või siis kohaldades Eesti õigust, sest pärandvara asus Eestis või tegemist oli Eesti kodakondsust omava isikuga.³³

Samas annab pärimisseaduse § 171 lg 7 võimaluse pärimisõiguse tuvastamise ka kohtulahendis. Sellisel juhul asendab kohtulahend pärimistunnistust ning pärimisõiguse tuvastamine on võimalik ka hagimenetluses.³⁴ Nagu autor on eelnevalt selgitanud, on notaril kohustus pärimistunnistuse väljastamisel välja selgitada pärimisel tähtsust omavad asjaolud, siis kohtul sellist kohustust ei ole.³⁵ Selle põhjuseks võib olla see, et kohustus tõendeid koguda on menetluse osalistel, mitte kohtul endal.

²⁸ Pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise kord. RT I, 07.02.2014, 13

²⁹ Torga, M. Kohalduva õiguse ja selle sisu kindlakstegemine rahvusvahelistes eraõiguslikes vaidlustes. *Juridica* 2014 /5, lk 406 -416

³⁰ Rahvusvahelise eraõiguse seadus. RT I, 26.06.2017, 31

³¹ Collier, J.G. *Conflict of Laws*. Second edition. Cambridge University Press, 1987, lk 21

³² Dicey and Morris on the *Conflict of Laws*. Twelfth edition. Volume 1, London, Sweet & Maxwell, 1993, lk 71

³³ Nurmela, I. Almann, L. Tuulas, V. Vainomaa, M. *Renvoi*-olemus, doktriinid ja vormid. *Rahvusvaheline eraõigus*. Tallinn 2005, lk 54

³⁴ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. RT I, 04.07.2017, 30

³⁵ Kergandberg, E. jt. *Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse*. Eesti kohtumenetluse võrdluspilt. Tallinn: Juura 2008, lk 348

1.2. Euroopa pärimismäärus

Euroopa pärimismäärus jõustus Eestis 17.08.2015.a ning selle eesmärgiks on luua ühtsed Euroopa Liidu ülesed reeglid pärimisasjade lahendamiseks. Euroopa pärimismäärus reguleerib, millise riigi õiguse kohaselt rahvusvahelise iseloomuga pärimisasju lahendatakse ning millises Euroopa Liidu liikmesriigis lahendatakse pärimisasju, kui pärandaja elas ja omas vara erinevates riikides.³⁶

Euroopa pärimismääruse ametlik nimetus on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist. Euroopa pärimismääruse eesmärgiks on lihtsustada nelja liiki probleeme. Esiteks annab määrus vastuse küsimusele, millises liikmesriigis tuleb rahvusvahelise iseloomuga pärimisasi lahendada. Teiseks tuleneb määrusest see, millist õigust tuleks rahvusvahelistes pärimisasjades kohaldada. Kolmandaks reguleerib määrus pärimisasjades tehtud otsuste ning ametlike dokumentide vastastikust tunnustamist ja täidetavaks tunnustamist Euroopa Liidus. Neljandaks loodi määrusega uus riigiülese iseloomuga Euroopa pärimistunnistus, mille annavad Eestis välja notarid.³⁷

Pärimismääruse järgi tuvastatud pärimismenetluse õigus reguleerib³⁸:

- pärandi avanemise aega, kohta ja põhjuseid;
- soodustatud isikute ringi tuvastamist, soodustatud isikutele kuuluva pärandi osa suuruse ja pärandi osast tulenevate kohustuste määramist ning muude pärimisõiguste tuvastamist;
- pärimisvõimet;
- pärandist loobumist ja pärimiskõlbmatust;
- pärandi üleminekut pärijatele ja annakusaaja olemasolu korral talle kuuluva õiguste ja kohustuste üleminekut pärandi osast;
- pärijate, testamendi täitjate ja muude pärandvara suhtes omavate isikute õigusi selliselt, et need ei piiraks teatud olukordades nimetatud teist osapooltele õigusi pärandvara suhtes;

³⁶ Rahvusvaheliste pärimisasjade lahendamine muutub lihtsamaks. Notarite Koda. Kättesaadav: <https://www.notar.ee/28589> 10 veebruar 2018

³⁷ Pötter, E. Torga, M. Uus Euroopa pärimismäärus ning selle koht Eesti rahvusvahelises eraõiguses ja rahvusvahelises tsiviil(kohtu)menetluses. *Juridica* 2013 /7, lk 517 -525

³⁸ Deville, R. EJTN seminar on cross-border inheritance law. Brussels IV in a nutshell. Kättesaadav: http://www.ejtn.eu/PageFiles/6333/Brussels_IV_nutshell.pdf 11 veebruar 2018

- vastutuse määramist pärandvara hulka kuuluvate võlgade osas;
- pärandvara osade suurust, pärandvara suhtes kehtivaid piiranguid, nõudeid, mis võivad olla perekonna liikmetel pärandvara ja pärijate suhtes;
- pärandvara jagamist.

Euroopa pärimismääruse artikli 83 alusel kohaldub pärimismäärus pärast 17. augustil 2015 aastal surnud isikute vara pärimisel. Euroopa pärimismäärus kohaldub kõigile Euroopa Liidu liikmesriikidele, välja arvatud Suurbritanniale, Iirimaale ja Taanile. See omakorda tähendab seda, et Eestis ei saa määruse alusel tunnustada Suurbritannias, Iirimaal või Taanis pärimisvaidlustes tehtud kohtulahendeid, kuna sellised kohtulahendid ei ole käsitatavad liikmesriigis tehtud otsusena, nagu nõuab määruse artikli 39 lõige 1, mille kohaselt liikmesriigis tehtud otsust tunnustatakse teistes liikmesriikides ilma erimenetluseta.³⁹ Seega ei saa Eestis vastu võtta Suurbritannias, Iirimaal või Taanis välja antud Euroopa pärimistunnistusi, kuna neid antakse välja ainult Euroopa pärimismääruse alusel.

Eesti kohtunikud ja notarid peavad Euroopa pärimismäärust kohaldama sellest olenemata, kust on pärit menetlusosalised, kus asub pärandvara või kus oli pärandaja viimane harilik viibimiskoht. Seega peavad Eesti kohtunikud ja notarid Euroopa pärimismäärust kohaldama muuhulgas pärimisasjades, mille mõni menetlusosalistest elab, pärandvara asub või pärandaja suri riigis, mis ei kuulu Euroopa Liitu. Näiteks peab Eesti kohtunik just Euroopa pärimismääruse poole pöörduma, et teha kindlaks, kas vaidlus allub Eesti kohtule, kui pärandvara asub või mõni menetlusosaline on pärit Austraaliast või Suurbritanniast (mis on küll Euroopa Liidus, kuid millele Euroopa pärimismäärus ei laiene). Samamoodi peaks Eesti notar juhul, kui mõni menetlusosaline on pärit Austraaliast, lähtuma just Euroopa pärimismäärusest, et teha kindlaks, millist õigust tuleks pärimisasjas kohaldada.⁴⁰

Määruse eesmärgiks on takistada paralleelsete pärimisasjade läbiviimist ehk olukorda, kus surnud isiku pärimisasja lahendatakse tulenevalt vallas- või kinnisasja asukoha järgi mitmes riigis. Määruse artikli 22 punkt 1 alusel võib isik pärimisasjale kui tervikule kohaldatavaks õiguseks valida selle riigi õiguse, mille kodanik ta on valiku tegemise ajal või surma hetkel.

³⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist. – ELT L 201, 27.07.2012

⁴⁰ Pötter, E. Torga, M. Uus Euroopa pärimismäärus ning selle koht Eesti rahvusvahelises eraõiguses ja rahvusvahelises tsiviil(kohtu)menetluses. *Juridica* 2013 /7, lk 517 -525

Samas on määruse artikli 4 alusel pärimisasja tervikuna lahendamiseks pädevad isiku surma hetkel tema alaliseks elukohaks olnud liikmesriigi kohtud ning artikli 5 punkt 1 alusel kui surnu oli artikli 22 kohaselt valinud oma pärandile kohaldatavaks õiguseks mõne liikmesriigi õiguse, võivad puudutatud isikud kokku leppida, et selle liikmesriigi kohtul või kohtutel on pärimisasjas ainupädevus.⁴¹ Seega on määruse eesmärgiks ka tuua pärimisasjade läbiviimiseks selgust ehk siis on võimalik kohaldada pärimisasjale selle riigi õigust, kui on teada, et surnud isik oli enne oma surma tihedamalt seotud riigiga, kus ta ei elanud. Näiteks kui Eesti kodanik, kes töötab Soomes, sureb, siis on võimalik siiski kohaldada Eesti õigust, kuna ta oli rohkem seotud Eestiga, sest ta pere oli Eestis. Autor on arvamusel, et pärimismäärus lihtsustab ja annab igale kodanikule võimaluse valida millist õigusakti ta soovib kohaldada, kui ta peaks surema.

Euroopa pärimismääruse artikli 3 kohaselt tuleks lisaks kohtutele Euroopa pärimismääruses käsitleda ka kõiki asutusi ja isikuid, kellel on pädevus menetleda pärimisasju ja kes täidavad kohtulikke ülesandeid või tegutsevad kohtuasutuste poolt delegeeritud volituste alusel või tegutsevad kohtuasutuste alluvuses.⁴² Selle tingimuseks on siiski see, et tagatud oleks selliste asutuste või isikute erapooletus ning poolte õigus olla ära kuulatud. Selliste asutuste või isikute tehtud otsuseid võib nende asukohariigi õiguse kohaselt kohtuasutustele edasi kaevata või läbivaatamiseks esitada ning sellistel otsustel on võrreldav õigusjõud ja mõju samades küsimustes tehtud kohtulahenditega.

Kuna Euroopa pärimismääruses sisalduvad rahvusvahelise kohtualluvuse määramise sätted asendavad tsiviilkohtumenetluse seadustikus sisalduvaid rahvusvahelise kohtualluvuse sätteid pärimisasjades ning on seega eelkõige suunatud kohtutele, siis on vaieldav, kas Euroopa pärimismääruses sisalduvad rahvusvahelise kohtualluvuse sätted peaksid olema olulised ka Eesti notarite jaoks. Ehk kas määruse sätted asendaksid tulevikus piiriülestes pärimisasjades pärimisseaduse § 165 lõike 2, mille kehtiva sõnastuse järgi viib pärimismenetluse Eestis läbi notar, kui pärandaja viimane elukoht oli Eestis.⁴³

Põhjus, miks üheselt ei ole selge, kas määruse tähenduses saab kohtuna käsitada ka Eesti notareid, on see, et määruse kohaldamisel hõlmab mõiste „kohus“ kohtuasutusi ja teisi asutusi ja õigusala töötajaid, kellel on pädevus menetleda pärimisasju. Samas kui määruses kasutatakse

⁴¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

⁴² *Ibid.*

⁴³ Pötter, E. Torga, M. Uus Euroopa pärimismäärus ning selle koht Eesti rahvusvahelises eraõiguses ja rahvusvahelises tsiviil(kohtu)menetluses. *Juridica* 2013 /7, lk 517 -525

selle organisatsioonina väljendit „kohus“, siis Eestis on määrust kohustatud kohtute kõrval rakendama notarid. Kuna notarid täidavad Eestis kohtutega mõneti sarnaseid funktsioone (näiteks tuvastavad pärijaid; hindavad testamendi sisulist kehtivust, tuvastamaks testatori viimast tahet; tuvastavad pärandvara koosseisu jne), mistõttu võib tekkida küsimus, kas nendele peaksid Euroopa pärimismääruses sisalduvad kohtualluvuse sätted samuti laienema.

Euroopa pärimismääruse preambula punkti 20 kohaselt tuleb siiski arvestada liikmesriikides pärimisega seotud küsimuste lahendamisel kasutatavaid erinevaid süsteeme. Samuti on preambula punktis 20 määratletud mõiste „kohus“ kohaldamine laiemas tähenduses, hõlmates mitte üksnes õiguslikke funktsioone täitvad kohtud ranges mõttes, vaid ka teatavate liikmesriikide notarid ja registribürood, kellel on teatud pärimisasjades kohtutega sarnased õiguslikud funktsioonid.⁴⁴

Määruse artikli 77 kohaselt on liikmesriigid kohustatud Euroopa Liidu Komisjonile esitama kokkuvõtte pärimist käsitlevatest siseriiklikest õigusaktidest ja menetlustest eesmärgiga teha see teave üldsusele kättesaadavaks tsiviil- ja kaubandusajajärgse Euroopa õigusala koostöö võrgustiku kaudu. Selline teave peab hõlmama muu hulgas teavet selle kohta, millised asutused on pädevad menetlema pärimisasju, ning teavet selle kohta, millistel asutustel on pädevus võtta vastu avaldusi pärandi, annaku või pärandi sundosa vastuvõtmise või sellest loobumise kohta. Liikmesriigid peavad esitama teabelehe, milles on loetletud kõik dokumendid või teave, mis on nende territooriumil asuva kinnisvara registreerimiseks tavaliselt nõutavad.⁴⁵

Siiski on määruse üheks eesmärki täitvaks osaks liikmesriikides pärimisasjades tehtud otsuste ja avalduste vastastikune tunnustamine. See on muutus selles osas, et pärimisasjades aktsepteeritakse teistes liikmesriikides tehtuid otsuseid ilma erimenetluseta. Pärimismääruse artikli 74 alusel liikmesriikides välja antud dokumentide suhtes ei nõuta legaliseerimist ega muu samalaadse formaalsuse täitmist.⁴⁶ Sealhulgas tähendab see seda, et Euroopa pärimistunnistust ei pea olema kinnitatud *apostille*’ga ehk dokumendile ei ole vaja lisada alla kirjutatud isiku pädevust, mis muidu peab olema, kui väljastatakse (Eesti) pärimistunnistus.

⁴⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ *Ibid.*

Alates 1. jaanuarist 1997 aastast, kui Eesti Vabariigi esimene pärimisseadus jõustus, on tee tänase pärimiskorralduseni olnud pikk ja muutlik. Kui algselt oli pärimismenetluse läbiviimine kohtute ülesandeks plaanitud, siis enne 2000. aastat jõuti siiski seisukohale, et pärimisasjade üleandmine notaritelt kohtutele ei ole otstarbekas. Ka lõputöö autor on arvamisel, et kuna pärimismenetlus peab olema erapooletu, kuid kohtutel olulisim põhimõte on võistlevus. Samuti on lõputöö autor arvamisel, et 01.01.2009.a kehtima hakanud loobumissüsteem lõi üldisesse õiguskorda selguse. Autor arvab, et õigustatud isikul, kellel on õigus pärida, ei peaks seda tõendama avalduse esitamisega.

2. PÄRIMISMENETLUSE KOHTUALLUVUS JA KOHALDATAV ÕIGUS

Pärimisseaduse § 171 alusel on Eestis pärimistunnistus alusdokumendiks, millele tuginedes on võimalik pärijatel, annakusaajatel või muudel pärimisasjaga õigusi omavatel isikutel oma õigusi teostada.⁴⁷ Et pärimistunnistust saada, peab õigustatud isik pöörduma notari poole, et läbi viia pärimismenetlus.

Ükskõik milliste pärimisasjade lahendamisel tuleb alati vastata kahele küsimusele. Esimeseks küsimuseks on kas asja lahendamise kohtualluvus on Eestis. Kui vastus on jah ning Eestis saab asja lahendada, siis tuleb vastata teisele küsimusele millise seaduse järgi tuleb asja lahendada. Kui pärandaja on surnud 17. augustil 2015 aastal või hiljem, tuleb kohtualluvust hinnata Euroopa pärimismääruse järgi ning notaril tuleb kohtualluvust hinnata pärimisseaduse § 165 lg 31 alusel ning Euroopa pärimismääruse artikli 3 alusel tuleb kohtutel Euroopa pärimismääruse järgi.

Pärimismenetluses tuleb kohtualluvust alati kontrollida ning kui ilmneb, et liikmesriigi kohtul ei ole Euroopa pärimismääruse järgi pädevust pärimisasja lahendada, siis keeldub ta omal algatusel edasisest menetlemisest. Kui pöörduakse liikmeriigi pärimismenetlust läbiviiva asutuse poole tuleb esmalt hinnata, kas pärimisasja võib lahendada selles liikmesriigis. Euroopa pärimismääruse artikli 15 järgi on kohtul pädevuse puudumisel kohustus keelduda pärimisasja menetlemisest.

Samas kui lahendada pärast 17.08.2015.a avanenud pärandi suhtes, siis tuleb meeles pidada, et kui asja lahendamisel on puutumus Ukraina ja Venemaaga, siis sellisel juhul tuleb kohtualluvust hinnata Ukraina või Venemaaga sõlmitud õigusabi lepingute järgi. Arvestades Euroopa Liidu õiguse ülimlikkuse põhimõtet, siis tuleb tähelepanuta jätta Euroopa pärimismäärusega vastuolus olevad Eesti sisesed normid ja õigusabilepingud Läti, Leedu ja Poolaga.

⁴⁷ Pärimisseadus. RT I, 10.03.2016, 16

Seega määruse normid on jällegi universaalsed – nende kohaldamine ei sõltu sellest, millisest riigist on pärit menetlusosalised või millises riigis pärandaja suri. Euroopa pärimismääruse artikli 75 lõikest 1 tulenevalt omavad Ukraina ja Venemaaga sõlmitud õigusabilepingud ning testamendi vormi Haagi konventsioon määruse suhtes Eesti kohtutes prioriteeti. Määruse artikli 75 lõike 2 järgi asendab määrus aga teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega, s.t Poola ja Läti-Leeduga sõlmitud õigusabilepinguid.⁴⁸

2.1. Pärimismenetluse üldine kohtualluvus

Pärimisseaduse § 165 lg 3¹ kohaselt tuleb notaril pärimismenetluse algatamisel hinnata kohtualluvust vastavalt Euroopa pärimismääruse artiklitele 4 – 15 ja 17, mis käsitlevad kohtualluvust. Kohtualluvuse ja kohaldatava õiguse kindlaksmääramiseks on nende ühiseks teguriks surnu alaline elukoht. Surnu alalise elukoha kindlaksmääramiseks peaks menetlev asutus hindama kõiki surnu eluga nii tema surma hetkel kui ka tema surmaeelsetel aastatel seotud tegureid. Samuti tuleb arvesse võtta kõiki asjakohaseid fakte ja asjaolusid ning eelkõige surnu riigis viibimise kestust ja seda, kas surnul oli õigus riigis viibida ja ühtlasi ka seda, miks surnu selles riigis viibis.⁴⁹

Pärimismenetluse üldise kohtualluvuse üldreeglis loetakse Euroopa pärimismääruse artiklit 4, mille alusel pärimisasja tervikuna lahendamiseks on pädevad isiku surma hetkel tema alaliseks elukohaks olnud liikmesriigi kohtud, ning artikkel 10, mille alusel isiku surma hetkel ei asu tema alaline elukoht liikmesriigis, on pädevus lahendada pärimisasi tervikuna siiski selle liikmesriigi kohtutel, kus asuvad pärandvarasse kuuluvad esemed, ehk kohtualluvus muudel juhtudel.

Arvestades Euroopa Liidu kodanike suurenevat liikuvust ning liidus nõuetekohase õigusemõistmise tagamiseks ning selleks, et tagada tegelike ühendavate tegurite olemasolu pärimise ja selle liikmesriigi vahel, mille õigust kohaldatakse, tuleks Euroopa pärimismääruses kehtestada, et nii kohtualluvuse kui ka kohaldatava õiguse kindlaksmääramise eesmärgil sätestatud üldiseks ühendavaks teguriks on surnu alaline elukoht tema surma hetkel. Alalise

⁴⁸ Torga, M. Kohalduva õiguse ja selle sisu kindlakstegemine rahvusvahelistes eraõiguslikes vaidlustes. Tallinn. Juridica 2014 /5, lk 406 -416

⁴⁹ Manko, R. “Habitual residence“ as connecting factor in EU civil justice measures“ – Library of the European Parliament 22/01/2013. Kättesaadav: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2013/130427/LDM_BRI\(2013\)130427_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2013/130427/LDM_BRI(2013)130427_REV1_EN.pdf) 03 aprill 2018

elukoha kindlaksmääramiseks peaks pärimisasja menetlev asutus igakülselt hindama kõiki surnu eluga nii tema surmaeelsetel aastatel kui tema surma hetkel seotud tegureid, võttes arvesse kõiki asjakohaseid faktilisi asjaolusid, eelkõige surnu asjaomases riigis viibimise kestust ja õiguspärasust ning sellise viibimise tingimusi ja põhjuseid. Selliselt kindlaks määratud alaline elukoht peaks käesoleva määruse erieesmärke arvesse võttes tõendama tema tihedat ja kindlat seotust asjaomase riigiga.⁵⁰

Ülepiirilistes pärimisõiguslikes vaidlustes kohalduva õiguse määramist Eesti kohtutes reguleerivad erinevad õigusabilepingud ja konventsioonid, sealhulgas näiteks testamendi vormile kohaldatava õiguse Haagi konventsioon, rahvusvahelise eraõiguse seadus ning alates 17. augustist 2015 Euroopa pärimismäärus. Rahvusvahelise eraõiguse normid hõlmavad laiemalt põhimõtteliselt nelja valdkonda⁵¹:

- isiku kodakondust ning sellest tulenevaid probleeme;
- välismaalaste ja välismaiste osapoolte õigusi ja kohustusi välis- ning siseriiklikes suhtes;
- kollisiooninorme, mis tuvastavad, millise riigi õigusnorme kasutada, milles seisneb konflikt või erinev lähenemine ning milline on võimalik lahendus probleemile;
- kohtualluvusega seotud kollisiooninorme

2.1.1. Surnu viimane alaline elukoht

Sageli juhtub nii, et isik sureb ühes kohas, elas teises ning tema vara asub hoopis kolmandas kohas. Pärimisseaduse § 3 lg 3 on selgelt määratletud, et pärandi avanemise koht on pärandaja viimane elukoht.⁵² Elukoha mõiste on sätestatud tsiviilseadustiku üldosa seadus § 14 lõigetes 1, 2 ja 4. Selle paragrahvi alusel on isiku elukoht koht, kus isik alaliselt või peamiselt elab. Elukoht võib üheaegselt olla mitmes kohas. Kui isiku elukohta ei saa kindlaks määrata, loetakse tema elukohaks tema igakordne viibimiskoht.⁵³

Elukoha tsiviilõiguslik tähendus tsiviilõiguses ja tsiviilkohtumenetluses on elukoha määramisel eelkõige kaks peamist tähendust. Nendeks on kohtualluvuse täitmise määramine ja kohustuste täitmise koha määramine. Elukoha määratlemine rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses omab

⁵⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012 põhjenduste punkt 23

⁵¹ Grab, L. International succession. Supplement 4, vol. 1. Hague; London; Boston: Kluwer Law International 2001, lk 3

⁵² Pärimisseadus. RT I, 10.03.2016, 16

⁵³ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I, 20.04.2017, 21

isiku elukoht eelkõige tähendust otsustamaks, millise riigi kohtud on pädevad konkreetset õigusvaidlust lahendada.⁵⁴

Praktikas on rahvusvahelise kohtualluvuse määramisel kõige sagedamini kohaldatav õigusakt Brüsseli I määrus, mis kasutab peamise ühendava isikulise seosena isiku alalise elukoha (domitsiili, inglise keeles *domicile*) mõistet.⁵⁵ Piiriülestes pärimisasjade praktikas alluvad üldreeglina piiriülesed pärimisasjad Euroopa pärimismääruse artikli 4 kohaselt selle riigi kohtutele, kus oli pärandaja viimane alaline elukoht. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 14 lõige 1 sätestab esmapilgul küllaltki lihtsa reegli, kuidas määrata kindlaks isiku elukoht. Nimetatud paragrahvi järgi on isiku elukoht koht, kus isik alaliselt või peamiselt elab.⁵⁶ Seega reguleerib elukoha mõistet Eestis tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kui aga inimese alaliselt või peamist elukohta ei ole võimalik kindlaks teha, siis määratakse elukoht selle järgi, millega inimene on isiklikult või majanduslikult enim seotud. Kui inimese elukohaks võib lugeda mitut kohta (riiki), võib inimene määrata, milline neis on tema elukoht. Kui nende nimetatud tunnuste alusel saab isiku elukohaks lugeda mitut kohta erinevates riikides, siis määratakse inimese elukoht selles riigis, mille kodanik ta on.⁵⁷

Siiski võib praktikas esineda olukordi, kus kohtutel on raske tõendada millistel alalise elukoha kriteeriumite alusel on teatud kohtualluvus määratud. Et määrata alaline elukoht, tuleb pädeval asutusel hinnata pärandaja surmale eelnenud aastaid ja surma hetke asjaolusid ja vastavalt nendele tegema otsuse kohtualluvuse suhtes. Otsus surnu alalise elukoha määramisel võiks teha alljärgnevate kriteeriumite alusel⁵⁸:

- asukoht, kus surnu füüsiliselt asub;
- asukoht, kus surnu on registreeritud elama;
- asukoht, kus on tööluba väljastatud;
- asukoht, mis on surnu pere ja ühiskonnaelu huvide keskpunkt;
- surnu peamine varade asukoht;

⁵⁴ Kull, I. Kõve, V. Varul, P. Käerdi, M. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2010, lk 35

⁵⁵ Torga, M. Elukoht tsiviilseadustiku üldosa seaduses: tähendus rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses. *Juridica* 2010/7, lk 473-480

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ Kopamees, M. Rahvastikuõigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia, 2003, lk 77

⁵⁸ Hess, B. Mariottini, C. Camara, C. European Parliament. Policy department c: citizens' rights and constitutional affairs. Regulation (EC) n. 650/2012 of July 2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession. Note. 2012, lk 10. Kättesaadav: www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201212/20121220ATT58404/20121220ATT58404EN.pdf 08 aprill.2018

- asukoht, kus surnu peamised võlausaldajad asuvad;
- asukoht, kus surnu pärijad või enamik neid elavad.

Samas on kõik eeltoodud kriteeriumid olulised, kuid samas ei ole võimalik neist ühtki määravaks pidada ja samas puudub nende vahel ka hierarhia. Ka autor on arvamusel, et kõik kriteeriumid lihtsustaksid surnu viimase elukoha määramist, kuid kui kõiki kriteeriume kasutada ning elukoha määratlemisel kasutusse võtta, siis lähtuksid ilmselt riigid erinevalt. Seetõttu võiks olla Euroopa Liidu liikmesriikides ühtne arusaam ja/või kokkulepe, mille järgi elukohta määratleda.

Pärimisele kohaldatava õiguse kindlaksmääramisel pärimisasjaga tegelev asutus erandjuhtudel võib jõuda ka järeldusele, et pärimisele kohaldatav õigus ei peaks olema surnu alaliseks elukohaks olnud riigi õigus, vaid hoopis selle riigi õigus, millega surnu oli ilmselgelt tihedamini seotud. Nendeks erandjuhtudeks on näiteks see, kui surnu oli asunud elama oma alaliseks elukohaks olnud riiki üsna hiljuti enne oma surma ning kõik asjaolud viitavad sellele, et ta oli siiski olnud rohkem ja tihedamalt seotud teise riigiga.⁵⁹ Lõputöö autor on arvamusel, et eelnimetatud asjaolu on hea viis, kuidas isiku surma hetkel tema viimast alalist elukohta kindlaks määrata, kuid kindlasti ei saaks seda kasutada täiesti täiendava tegurina.

Lõputöö autor tõi eelnevalt välja, et elukoha mõistet reguleerib Eestis tsiviilseadustiku üldosa seadus. Samas on tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 14 lg 4 toonud juurde ka mõiste „viibimiskoht“, ehk siis kui isiku elukohta ei saa kindlaks määrata, loetakse tema elukohaks tema igakordne viibimiskoht.⁶⁰

Ka Brüsseli II bis määruse ametlikus tõlkes on mõiste „harilik viibimiskoht“ ekslikult eesti keelde tõlgitud kui isiku „alaline elukoht“, mis omakorda viitaks justkui võimalusele sisustada nimetatud mõistet lähtuvalt tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 14 lõike 1 elukoha mõistest. Siiski kui isiku harilik viibimiskoht Euroopa Liidu määruste tähenduses (ning ka Haagi konventsioonide tähenduses) on autonoomne mõiste, mis ei sõltu riigisisestest materiaalõigusest, siis ei ole see mõiste antud kontekstis korrektne. Näiteks ei anna Brüsseli II bis määrus konkreetset reeglit selle kohta, kuidas määrata kindlaks, millises riigis füüsilise isiku harilik viibimiskoht täpselt asub. Hariliku viibimiskoha mõiste sisustamisel igal konkreetsel juhul tuleks

⁵⁹ Bost, J. Nothing Certain About Death and Taxes (and Inheritance): European Union Regulation of Cross-Border Successions. *Emory International Law Review*.

⁶⁰ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I, 20.04.2017, 21

seega lähtuda konkreetsest faktilisest situatsioonist, järgides asjakohase määruse või konventsiooni eesmärke ning (määruste puhul) ka Euroopa Kohtu asjakohast praktikat.⁶¹ Autor on arvamisel, et see riik, kus on isiku põhihuvide keskpunkt, peaks olema ka tema harilik viibimiskoht. Põhihuvide keskpunktiks võib olla autori hinnangul see riik, millega isik on seotud emotsionaalsemalt, näiteks oma perekonna pärast. Seda võib käsitleda küll võib-olla liiga üldistavalt, kuid samas on mõistet „harilik viibimiskoht“ määrukses kasutatud ka ühendava seosena kohalduva õiguse määramisel, seega saabki harilik viibimiskoht üksnes ühes riigis.

Kui pärimismenetlus viiakse läbi riigis, kus oli pärandaja viimane alaline elukoht, siis Euroopa pärimismäärus ei anna selget mõistet sellele. Euroopa Kohus on kohtupraktikaga defineerinud mõistet „alaline elukoht“ eelkõige sotsiaalkindlustuse valdkonnas ning kahjuks on kohtupraktikat pärimisõiguses vähe. Euroopa Kohtu praktikat arvestades, on kohus leidnud, et alaline elukoht on koht, kus on asjaomase isiku püsiv või peamine huvide keskus ja mille ta on valinud kavatsusega anda sellele püsiv tähendus. Alalise elukoha kindlaksmääramisel tuleb arvesse võtta sellega seotud faktilisi asjaolusid ja ka asjaomase isiku tegelikku asukohta.⁶² Ka sellistel juhtudel, kui asjaomasel isikul on kolmandas riigis nii isiklikud kui ka tööalased sidemed ja liikmesriigis isiklikud sidemed, ei saa füüsilisel isikul olla alaline elukoht ühel ajal nii liikmesriigis kui ka kolmandas riigis.⁶³

Lektor Maarja Torga on öelnud, et ühtsuse ja selguse huvides oleks seega soovitatav kasutada elukoha määramisel tsiviilseadustiku üldosa seadust, kuid samas ei saa see nõue olla absoluutne. Näiteks olukordades ja valdkondades, kus Eesti õigus põrkub kokku välisriigi õigusega. Ehk olukord, kus näiteks vaidlusaluse õigussuhte pooled on eri riikides või kui Eesti suhtes kehtivaid välislepinguid peavad kohaldama ka teise lepinguriigi kohtud. Sellistes olukordades ei tohiks kohtud siiski lähtuda üksnes oma riigisisest õigusest, kui sisustavad selliste vaidluste lahendamist koordineerivates õigusaktides kasutatud mõisteid. See on näiteks võimalik siis, kui Eesti kohtud peavad sellistes õigusaktides kasutatud elukoha mõiste sisustamisel tsiviilseadustiku üldosa seaduse definitsioonist kõrvale kalduma.⁶⁴ Sellisel juhul tuleb iga juhtumi ja olukorra puhul isiku elukohta hinnata eraldi ja arvestades kõiki faktilisi asjaolusid. Sealhulgas ka perekondlikku elukorda, elukoha vahetamise põhjust ja töö olemust. Nimetatud

⁶¹ Torga, M. Elukoht tsiviilseadustiku üldosa seaduses: tähendus rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses. *Juridica* 2010/7, lk 473-480

⁶² EK 25.10.2005, T-298/02 Anna Herrero Romeu versus Euroopa Ühenduste Komisjon

⁶³ EK 27.04.2016, C-528/14 X versus Staatssecretaris van Financiën

⁶⁴ Torga, M. Elukoht tsiviilseadustiku üldosa seaduses: tähendus rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses. *Juridica* 2010/7, lk 473-480

asjaolud on olulised, et tuvastada, kus isiku huvide keskpunkt asus ning ainult isiku sissekirjutus, elamisloa olemasolu, kinnisvara asukoht, kuhu maksud laekuvad ja muud olulised faktilised tõendid, ei ole alalise elukoha kindlaksmääramisel piisav.

Seega ka ainult rahvastikuregistri kanne isiku elukoha kohta seega tema hariliku viibimiskoha määramisel määravaks osutada ei saa: tegemist võib olla üksnes ühega tõenditest selle kohta, et isik kuskil elab. Ka Euroopa pärimismääruse preambuli punkti 23 alusel pärandaja viimase hariliku viibimiskoha kindlaksmääramisel peaks võtma arvesse kõiki pärandaja eluga nii tema surmaeelsetel aastatel kui ka tema surma hetkel seotud tegureid, sealhulgas kõiki faktilisi asjaolusid, eelkõige pärandaja asjaomases riigis viibimise kestust ja õiguspärasust ning sellise viibimise tingimusi ja põhjuseid.⁶⁵ Lähtudes notarite praktikast, lähtub notar surnud isiku alalise elukoha määramisel eelkõige pärimismenetluse algataja ütlustest ja kinnitustest. Seega on notariil õigus ise otsustada, mille alusel ta pärimismenetlust alustab. Autor on arvamusel, et selline lähenemine on kindlasti praktilises mõttes kiire ja mugav lahendus, kuna tõendite otsimine, kogumine ja analüüsimine on aeganõudev ja pikaajaline protsess.

2.1.2. Kohtualluvuse määramise erinormid

Kui muidu määratakse kohtualluvus surnu viimase alalise elukoha järgi (üldine kohtualluvus), siis on ka olukordi, kui kohtualluvust määratakse ka selle järgi, kus asuvad pärandvarasse kuuluvad esemed. Veelgi keerukamas teeb asjaolu, kui surnu elas mitmes riigis või otseselt ei elanudki konkreetselt ühes riigis. Erandjuhuseid võib tekkida ka siis, kui pärandaja viimane elukoht ei ole Euroopa Liidu liikmesriigis.

Olukord, kus pärandaja viimane elukoht ei asu mõnes Euroopa Liidu liikmesriigis siis Euroopa pärimismääruse artikli 10 alusel lahendab pärimisasja selle liikmesriigi kohus, kus asub surnud isiku pärandvara. Kuid selle tingimuseks on see, et pärandaja oli surma hetkel selle Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik või oli pärandajal seal riigis eelmine alaline elukoht ning pärimismenetluse algatamise pärimismääruse tähenduses kohtusse pöördumise ajaks ei ole alalise elukoha muutumisest möödunud enam kui viis (5) aastat.⁶⁶

⁶⁵ Pötter, E. Torga, M. Uus Euroopa pärimismäärus ning selle koht Eesti rahvusvahelises eraõiguses ja rahvusvahelises tsiviil(kohtu)menetluses. *Juridica* 2013 /7, lk 517 -525

⁶⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

Üldise kohtualluvuse erandiks saab pidada ka olukorda, kus pärandaja on testamendiga määranud, et pärimisasjale kohaldatakse kodakondsusriigi õigust, siis võib pärimismenetluse läbi viia testamendis näidatud riigis tingimusel, et:⁶⁷

- pärandaja viimase alalise elukohariigi pärimisasja menetlev asutus, kelle poole on juba pöördutud, keeldub asja arutamisest ja
- menetlusosalised on sõlminud kirjaliku lepingu selle kohta, et pärimismenetlus viiakse läbi riigis, millise riigi õiguse kohaldamist pärandaja soovis.

Lisaks kirjalikule kokkuleppele näeb Euroopa pärimismääruse artikkel 7 punkt c võimalusena menetleda pärimisasja pärandaja testamendiga määratud riigis ka siis, kui asukohariigi õiguse valis pärandaja pärimisele kohalduvaks õiguseks. Kuid seda üksnes siis, kui menetlusosalised on selgesõnaliselt sellise kohtu õigusega asja lahendamisele nõustunud.⁶⁸

Praegu reguleerivad piiriüleseid pärimisasju ka õigusabilepingud. Eesti on sõlminud õigusabilepingud Venemaa, Läti, Leedu, Poola ja Ukrainaga. Õigusabilepingutes sätestatud saab kohaldada vaid juhul, kui menetlusosaline on pärit õigusabilepingu partnerriigist. Tegemist on laiapõhjaliste lepingutega põhjusel, et neis sisalduvad sätted nii rahvusvahelise kohtualluvuse ja kohalduva õiguse määramise kui ka kohtulahendite tunnustamise ning täidetavaks tunnistamise kohta. Õigusabilepingutes puuduvad selged reeglid selle kohta, millal neid lepinguid Eesti kohtutes kohaldama peaks. Ilmselt peaks siinjuures lähtuma põhimõttest, et õigusabilepingud kuuluvad kohaldamisele kaasustes, kus mõnel menetlusosalisel on õigusabilepingu partnerriigi kodakondsus või mõni menetlusosaline on õigusabilepingu partnerriigi juriidiline isik.⁶⁹

Üldjuhul kohaldatakse Euroopa pärimismääruse artikli 21 lõike 1 kohaselt pärimisasjades selle riigi õigust, kus oli pärandaja viimane harilik viibimiskoht, kusjuures tegemist võib olla ükskõik millise riigi, sealhulgas Euroopa Liidu välise riigi õigusega. Sellest põhimõttest on ette nähtud kaks peamist erandit. Esiteks, kui asjaoludest nähtub, et pärandaja oli oma surma ajal oluliselt tugevamalt seotud mõne muu riigiga, kohaldatakse pärimisele määruse artikli 21 lõike 2 kohaselt just selle riigi õigust. Teiseks on pärandajal määruse artikli 22 alusel võimalik oma eluajal valida piiratud ringi riikide vahel, mille õigust pärimisele pärast tema surma kohaldatakse. Selliseks riigiks võib olla pärandaja kodakondsusriik hetkel, mil selline valik tehti, või hetkel, kui

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ Torga, M. Kohalduva õiguse ja selle sisu kindlakstegemine rahvusvahelistes eraõiguslikes vaidlustes. Tallinn. Juridica 2014 /5, lk 406 -416

pärandaja sureb, kusjuures kohalduvat õigust saab valida üksnes pärimisele tervikuna.⁷⁰ Autor nõustub sellise olukorraga, et isikul on võimalus enne surma valida, millise riigi õigust ta soovib oma pärimisasjade menetlemiseks, kui ta surnud on. See aga eeldaks soovi vormikohast tõestamist ning kui palju seda ka kasutaks, on kaheldav.

2.2. Pärimismenetluse kohaldatav õigus

Pärimisele kohaldatava õiguse ulatus määratakse rahvusvahelise eraõiguse seaduse § 26 järgi.⁷¹ Siiski üldreeglina kohaldatakse pärimisasjadele selle riigi õigust, kus asus pärandaja surma hetkel tema elukoht. Nagu lõputöö autor eelnevalt märkis, siis pärimisõiguslikes vaidlustes kohalduva õiguse määramist Eesti kohtutes reguleerivad lisaks Euroopa pärimismäärusele ka õigusabilepingud, Eesti siseriiklikud seadused ja konventsioonid.

Autor tõi eelnevalt välja riigid, kellega Eesti on sõlminud õigusabilepinguid ning miks võib praktikas problemaatiliseks osutuda lahendus, kus pärimismääruse kohaselt tuleks kogu varale kohaldada üksnes ühe riigi õigust, kuid õigusabilepingud näevad aga ette käärprintsipi, mille järgi võib vallasvarale ja kinnisvarale kohalduda eri õigus.⁷² Tulenevalt Euroopa pärimismääruse artiklist 75 ei kehti määruse rakendamisest Läti, Leedu ja Poolaga õigusabilepingutes pärimisasjadele sätestatud kokkulepped ning nende asemel on kasutusel Euroopa pärimismääruse põhimõtted. Kuid siiski jääb kehtima pärimisasju puudutavad kokkulepped õigusabilepingutes Venemaa ja Ukrainaga, kuna tegemist ei ole Euroopa Liidu liikmesriikidega.⁷³

Eesti on liitunud ka testamendi vormi Haagi konventsiooniga, mis reguleerib testamendi vormile kohalduvat õigust ja millega Eesti liitus 12.07.1998.a.⁷⁴ Selle konventsiooni näol on tegemist universaalseid reegleid sisaldav konventsioon, mille kohaldumine ei sõltu sellest, millises riigis testament on tehtud ja kas menetlusosalised on pärit liikmesriikidest, mis on konventsiooniga liitunud.⁷⁵ Ka Euroopa pärimismäärus on sätestanud, et Haagi konventsioon on pärimismääruse kõrval ülimuslik. Samuti on konventsioonis loetletud põhimõtteid, millal on testament

⁷⁰ Sepp, K. Sundosaõigus ja tagasivõitmine. Tallinn. Juridica 2017/10, lk 687 -697

⁷¹ Rahvusvahelise eraõiguse seadus. RT I, 26.06.2017, 31

⁷² Pötter, E. Torga, M. Uus Euroopa pärimismäärus ning selle koht Eesti rahvusvahelises eraõiguses ja rahvusvahelises tsiviil(kohtu)menetluses. Juridica 2013 /7, lk 517 -525

⁷³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

⁷⁴ Testamendi vormile kohaldatava õiguse konventsioon. RT II 1998, 16, 28

⁷⁵ Torga, M. Kohalduva õiguse ja selle sisu kindlakstegemine rahvusvahelistes eraõiguslikes vaidlustes. Juridica 2014 /5, lk 406 -416

vormiliselt kehtiv või millal ei pea riik teises riigis tehtud testamenti tunnistama. Konventsioon kohaldub vaid sellistel juhtudel, kui testaator on surnud pärast Eesti konventsiooniga liitumist. Ehk siis see tähendab, et juhul kui Eesti notari menetluses on küsimust tekitavaks või Eesti kohtus vaidlusaluseks objektiks välisriigis tehtud testament, ei saa võtta konventsiooni aluseks, kui isik on surnud varem kui 12.07.1998.a.^{76 77}

Siiski jääb ebaselgeks milline on konventsiooni vahekord õigusabilepingutega, kuna testamendi vormi Haagi konventsioon seda ei käsitle, samuti sellele küsimusele ei vasta ka õigusabilepingud. Venemaa, Läti ja Leedu ei ole testamendi vormi Haagi konventsiooniga liitunud, seega ei saa konventsioon nende riikidega sõlmitud õigusabilepinguid kuidagi asendada.⁷⁸

Tulenevalt rahvusvahelise eraõiguse seaduse § 29 lõike 1 alusel, kohaldatakse pärimislepingule selle riigi õigust, kus on pärandaja elukoht lepingu sõlmimise hetkel või juhul, kui isik on rahvusvahelise eraõiguse seaduse § 25 alusel pärimislepingus pärimisasjale kohalduva õiguse, siis tema kodakondsuse riigi õigust.

2.2.1. Kohaldatava õiguse üldreeglid

Et kodanikel oleks õigus kasutada siseturu eeliseid täielikus õiguskindluses, peaks regulatsioon võimaldama neil ette kindlaks teha, millist õigust nende pärimisasjadele kohaldatakse. Seetõttu on Euroopa pärimismääruse eesmärgiks tagada see, et pärimisele kohaldatav õigus on etteaimatav, kuna see on pärimisega kõige enam seotud. Õiguskindluse huvides ja pärimisaja killustamise vältimiseks tuleb kohaldada asjaomase riigi õigust kogu pärimisasjale terviklikult. See tähendab seda, et kõikidele pärandvarasse kuuluvatele esemetele, olenemata selle eseme olemusest, ja sõltumata sellest, kas varaesemed asuvad teises liikmesriigis või kolmandas riigis.⁷⁹

⁷⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

⁷⁷ Testamendi vormile kohaldatava õiguse konventsioon. RT II 1998, 16, 28

⁷⁸ Torga, Kohalduva, M õiguse ja selle sisu kindlakstegemine rahvusvahelistes eraõiguslikes vaidlustes. *Juridica* V/2014, lk 406 – 414

⁷⁹ Commission of the European Communities. Commission staff working Document. Regulation of the European parliament and of the council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of successions and on the introduction of a European Certificate of Succession. Kättesaadav: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/sec/2009/0411/COM_SE C\(2009\)0411_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/sec/2009/0411/COM_SE C(2009)0411_EN.pdf) 22 aprill 2018

Kuigi Euroopa pärimismääruses sisalduvad kohalduva õiguse määramise erinormid on suunatud asutustele, kelle ülesandeks on kohalduva õiguse kindlaks määramine rahvusvahelistes pärimisasjades, siis peavad määruses sisalduvate kohalduva õiguse määramise normidega arvestama nii kohtud kui ka Eesti notarid. Euroopa pärimismääruses sisalduvaid kohalduva õiguse sätteid peaksid Eesti notarid konkreetsetes vaidlustes kohaldama vaid juhul, kui selline vaidlus langeb määruse kohaldamisalasse ja puudub eelpool mainitud õigusabileping, mis määruse ees prioriteeti omaks.⁸⁰

Pärimisasjadele tervikuna kohaldatakse selle riigi õigust, kus asus surnu alaline elukoht tema surma hetkel. Ehk siis pärandaja surma aegse hariliku viibimiskoha riigi õigust. Seejuures võib olla tegemist ükskõik mis riigi õigusega, ka Euroopa Liidu välise riigi.⁸¹ Kui pärandaja viimane harilik viibimiskoht asus aga riigis, millel on mitu territoriaalset allüksust erinevate pärimisõigustega, tuleks vaadata selle riigi rahvusvahelise eraõiguse norme, et määrata kindlaks, millise territoriaalse üksuse pärimisõigust pärimisele kohaldada. Seega näiteks juhul, kui pärandaja viimane harilik viibimiskoht oli Ameerika Ühendriikides või Ühendkuningriigis, peaks vaatama nende riikide rahvusvahelise eraõiguse norme, et teha kindlaks, millise piirkonna pärimisõigust pärimisele kohaldada tuleks.⁸²

Põhimõttest, et pärimisele kohaldatakse pärandaja viimase hariliku viibimiskoha õigust, on Euroopa pärimismääruses ette nähtud kaks peamist erandit. Esiteks juhul, kui asjaoludest kogumis nähtub, et pärandaja oli oma surma ajal oluliselt tugevamalt seotud mõne muu riigiga, kohaldatakse pärimisele Euroopa pärimismääruse artikli 21 lõike 2 kohaselt just selle riigi õigust, millega ta oli enam seotud.⁸³ Sellel juhul on tegemist küll pärimismääruses sätestatud erandina ning ilmselt tuleb selle kohaldamisel arvestada pärandaja võimalike elukoha vahetamise põhjustega. Näiteks kui inimene kolis Eestist Soome, kuid tema senine elu – perekond ja vara – asuvad Eestis, siis inimese suremisel võib eeldada, et surnud isik oli seotud siiski Eestiga.

Teiseks on pärandajal Euroopa pärimismääruse artikli 22 alusel võimalik oma eluajal valida teatud piiratud ringi riikide vahel, mille õigust pärimisele pärast tema surma kohaldatakse. Sellisteks riikideks võib olla pärandaja kodakondsusriik hetkel, mil selline valik tehti, või hetkel,

⁸⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

⁸¹ *Ibid.*

⁸² Pötter, E. Torga, M. Uus Euroopa pärimismäärus ning selle koht Eesti rahvusvahelises eraõiguses ja rahvusvahelises tsiviil(kohtu)menetluses. *Juridica* 2013 /7, lk 517 -525

⁸³ *Ibid.*

kui pärandaja sureb, kusjuures kohalduvat õigust saab valida üksnes pärimisele tervikuna. Seega ei saa pärandaja valida üksnes teatava vara pärimisele kohalduvat õigust. Lisaks eespool viidatud kahele erandile võib Euroopa pärimismäärus mõne üksikküsimuse lahendamiseks ette näha teistsugused kohalduva õiguse määramise reeglid. Näiteks reguleerib Euroopa pärimismääruse artikkel 26 seda, millise õiguse alusel saab pidada sisuliselt kehtivaks surma puhuks tehtud korraldusi.⁸⁴

Euroopa pärimismääruse artikli 22 alusel on pärandaja poolt õiguse valiku tegemisel ka võimalus, et pärandaja valib testamendis selle riigi õiguse, mille kodakondsus tal on pärandi avanemise ajal.⁸⁵ Kohtualluvuse kokkulepe sõlmitakse kirjalikus vormis, sellel märgitakse kokkuleppe sõlmimise kuupäev ja see peab olema asjaomaste poolte poolt allkirjastatud.⁸⁶ Kuigi see säte on suunatud pigem tulevikku, ei ole see võimalus testaatorile sellel ajal siiski mõistlik. Põhjus sellepärast, et sellisel juhul puudub võimalus nõustuda, milliste reeglite järgi pärimisasja läbi viiakse ja millise riigi õigus on pärimisasjale kohaldatav.

Kohaldatav õigus ulatub seega tervele pärimisasjale ja pärimismääruse artikkel 23 annab koos rahvusvahelise eraõiguse seaduse §-le 26 loetelu punktidest ja küsimustest, mille üle tuleb kohaldatava õiguse järgi otsuseid langetada. Seda näiteks pärimise küsimuses kohaldatava õiguse, pärandi avamise aja, pärijate ring ja pärandvara.

Kuigi määruse artikli 23 viimase punkti alusel ulatub pärimisasjale kohaldatav õigus ka pärandvara jagamisele, jäävad siiski määruse artikli 1 lõike 2 punkti 1 järgi määruse kohaldamisalast välja kinnis- või vallasasjaõiguse registrisse kandmine, sealhulgas ka kande tegemise õiguslikud nõuded ja õiguse registrisse kandmise või kandmata jätmise õiguslikud tagajärjed.⁸⁷

Liikmesriigi õigusega määratakse kindlaks kinnisasjade registreerimise viis ja tingimused ning asutused nagu kinnistusregistrid või notarid, kes vastutavad selle kontrollimise eest, et kõik nõuded oleksid täidetud ning et esitatud või koostatud dokumendid on piisavad ja sisaldavad

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

⁸⁶ Gray, J. Quinza Redondo, P. Stress-Testing the EU Proposal on Matrimonial Property Regimes: Cooperation between EU private international law instruments on family matters and succession. *Familie & Recht*. November 2013

⁸⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

vajalikku teavet.⁸⁸ Euroopa pärimismääruse artikli 23 järgi ulatub pärimisasjale kohaldatav õigus pärandvara jagamise lepingule ning lähtudes määruse artikli 1 lõike 2 punktis 1 toodule, peaks pärandvara jagamise leping siiski vastama selle liikmesriigi nõuetele, kus kinnisasi asub.⁸⁹ See tähendab seda, et kui pärimine on lahendatud teises Euroopa Liidu liikmesriigis, kuid pärandvaraks olev kinnisasi asub Eestis, siis peab pärandvara jagamise kokkuleppe selle kinnisasja kohta olema tõestatud Eesti notari poolt.

Euroopa pärimismääruse artikli 23 punktis 2 on toodud loetelu, mille kohaselt kindlaks määratud õigust kohaldatakse pärimisasjale kui tervikule, sealhulgas võib kohalduv õigus kindlaks määrata ka muid pärimisega seotud küsimusi, mis ei ole Euroopa pärimismääruse kohaldamisalast sõnaselgelt välja jäetud. Euroopa pärimismääruse alusel tehtud kohaldatava õiguse valik peaks olema kehtiv isegi siis, kui õigus ei näe ette võimalust pärimisasjades õigus valida. Siis kui tuleks valitud õigusega määrata kindlaks valiku tegemise sisuline kehtivus, st kas valikut tegev isik saab oma teost aru ja see vastase tema tahte. Samas peaks kehtima õiguse valiku muutmise või tühistamise puhul.⁹⁰ Mistõttu on magistriltõõ autor arvamusel, et Euroopa pärimismääruse alusel tehtud kohaldatava õiguse valik peaks olema kehtiv ka siis, kui õigus ei näe ette võimalust pärimisasjades õigust valida.

2.2.2. Välisriigi õiguse väljaselgitamine ja kohaldamine

Pärimisele kohalduva õiguse määramisel tuleks arvestada ka *renvoi* instituuti ehk tagasisaate ja edasiviite kohaldamise võimalust. Vastupidi teistele Euroopa Liidu rahvusvahelise eraõiguse määrustele ei kaota Euroopa pärimismäärus *renvoi*'d täielikult ära, vaid näeb pärimismääruse artiklis 34 ette tagasisaate ja edasiviite kohaldamiseks küllaltki detailsed reeglid, mis erinevad mõneti rahvusvahelise eraõiguse seaduse §-s 6 sisalduvast reeglistikust.⁹¹

Euroopa pärimismääruse artikli 20 järgi tuleb kohaldada määruses nimetatud õigust olenemata sellest, kas tegemist on liikmesriigi õigusega või mitte. Selline säte võimaldab saavutada ühtse lahenduse piiriülestes pärimisküsimustes. Euroopa pärimismääruse vastu võtmisega on liikmesriigid seadnud eesmärgiks ühtlustada üleüldist Euroopa Liidu tsiviilasjade lahendamist. Selline eesmärk on võimalik saavutada ainult kooskõlastatud ja tervikliku distsipliini teel. Selle

⁸⁸ EK kohtujuristi ettepanek 17.05.2017, C-218/16

⁸⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ Pötter, E. Torga, M. Uus Euroopa pärimismäärus ning selle koht Eesti rahvusvahelises eraõiguses ja rahvusvahelises tsiviil(kohtu)menetluses. *Juridica* 2013 /7, lk 517 -525

tulemusena, kui vastavalt Euroopa pärimismäärusele on kohaldatavaks õiguseks kolmanda riigi õigus, siis selle riigi siseriiklik õigust, kaasaarvatud rahvusvahelise eraõiguse seaduse sätteid, kohaldatakse kui need võimaldavad tagasisaadet liikmesriigi õiguse kohaldamiseks või mõne teise kolmanda riigi õigusele, mis kohaldaks oma riigi õigust.⁹²

Kohalduva välisriigi õiguse sisu kindlakstegemisel aitab kohtuid ja notareid rahvusvahelise eraõiguse seaduse § 4, mis näeb muuhulgas ette võimaluse pöörduda abi saamiseks Justiitsministeeriumi või Välisministeeriumi poole. Rahvusvahelise eraõiguse seaduse §-de 2 ja 5 järgi on kohtutel ja notaritel kohustus välisriigi õigus kindlaks määrata ja seda kohaldada, olenemata sellest, kas selle kohaldamist taotletakse või mitte.⁹³

Seega tähendab väliriigi õiguse väljaselgitamine välisriigi siseriikliku normi sisu kindlakstegemist. Ka notari töö praktikas on tekkinud probleeme just välisriigi õiguse tuvastamisel, kuna notaritel puudub võimalus kasutada ekspertarvamust ning seetõttu on notaril raskem välisriigi õigust tuvastada. Selline võimalus on aga olemas kohtutel. Kui juriidilise isiku esindusõiguse puhul on võimalik toetuda välisriigi asjaomase registri (näiteks Eesti mõistes äriregister) nõuetekohasele kinnitatud väljavõtetele, siis pärandaja viimane elukoht välisriigis võib muutuda pärimisele kohaldatava õiguse tuvastamisel keeruliseks.⁹⁴ Samas sätestab tõestamisseaduse § 18 lg 5, et notar ei pea selgitama välismaa õiguse sisu ega tehingu maksuõiguslikke tagajärgi, kui õigusaktidest ei tulene teisiti.⁹⁵ Ka Riigikohus on välja toonud tehingu notariaalse tõestamise olulisemad funktsioonid, milleks notar selgitab välja kehtiva tehingu tegemiseks oluliste asjaolude paikapidavuse, muuhulgas notariaaltoimingu osaliste isikusamasuse; notar hoiatab osalisi kehtivast õigusest tulenevate riskide eest; notar selgitab osalistele erapooletult võimalusi, kuidas saavutada tehinguga osalejate tahtele kõige paremini vastav tulemus, ja taotletava tehingu tagajärgi; notar sõnastab ise tahteavalduse ja oma selgitusi sisaldava notariaalakti, tagades, et need oleksid üheselt arusaadavad; riigi pädeva ametiisikuna

⁹² Hess, B. Mariottini, C. Camara, C. European Parliament. Policy department c: citizens' rights and constitutional affairs. Regulation (EC) n. 650/2012 of July 2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession. Note. 2012, lk 18.

⁹³ Pötter, E. Torga, M. Uus Euroopa pärimismäärus ning selle koht Eesti rahvusvahelises eraõiguses ja rahvusvahelises tsiviil(kohtu)menetluses. *Juridica* 2013 /7, lk 517 -525

⁹⁴ Nurmela, I. Almann, L. Tuulas, V. Vainomaa, M. Rahvusvaheline eraõigus: loengud. Tallinn: Juura, 2005, lk 58-59

⁹⁵ Tõestamisseadus. RT I, 10.03.2016, 14

tõendab notar tahteavalduse sisu ja kontrollitud asjaolusid; notar arhiveerib notariaalakti originaali oma kontoris, võimaldab sellega tutvumist ja sellest ärakirjade saamist.⁹⁶

Lõputöö autor on arvamisel, et mõiste „alaline elukoht“ õigusaktidest võib olla antud kontekstis kohati mitmeti mõistetav ja võiks olla sõnastatud nii, et notar selgitab välismaa õiguse sisu vaid Euroopa pärimismääruses sätestatud juhtudel. Samas on välisriigi õiguse sisu väljaselgitamine üsna aeganõudev töö ja on kaheldav, kui tõhus see ka praktikas oleks. Lõputöö autor on arvamisel, et siiani on praktikas palju küsimusi selle kohta kuidas ja milliste vahenditega on võimalik välismaa õiguse sisu välja selgitada. Probleemaatiliseks teeb välismaa õiguse välja selgitamine just asjaolu, et olemasolevad infoallikad ei ole praktikas piisavalt tõhusad ning nende läbitöötamine on aeganõudev. Seda just põhjusel, et lihtsalt välismaa õiguse ja seaduste teadmine ei anna seaduse tõlgendamisel täielikku vastust, sest üldjuhul on vajalik uurida ka asjakohast kohtupraktikat. Euroopa pärimismääruse rakendamise sujuvamaks ning efektiivsemaks lahendamisel peaks Euroopa Liidu liikmesriikide vahel olema välja töötatud liikmesriikide koostöö raames info vahetamise ühtsed põhimõtted.

2.3. Pärimismääruse kohtualluvuse sätete kohaldumine notaritele

Notariameti pidamine ja notarina tehingute tõestamine on Euroopa õigusruumis traditsiooniliselt olnud rangelt reglementeeritud ja oluliste piirangutega, lisaks seotud keeluga pidada samal ajal muid ameteid või tööalaselt muude valdkondadega seotud olla.⁹⁷

Eestis on notar riigi poolt ellu kutsutud avalik õiguslik institutsioon, kes lähtub oma töös siseriiklikest õigusaktidest ja rahvusvahelistest õigusaktidest. Notar peab oma ametit enda nimel vaba elukutsena, kuid samas ei ole ta ettevõtja ega riigiametnik. Riik on notarile delegeerinud õigussuhte turvalisuse tagamise ning õigusvaidluste ennetamiseks ülesande ja sellest tulenevalt jaguneb notari ametitegevus ametitoimingute tegemiseks ja ametiteenuse osutamiseks.⁹⁸ Seetõttu tegutseb notar ka pärimismenetluse läbiviijana iseseisvalt siseriiklikust õigusest tuleneva volituse alusel. Kuigi tulenevalt seadusest tulenevatest volitustest viib Eestis pärimisasju läbi notar, siis Euroopa pärimismääruse artikli 4 tähenduses öelda, et Eesti notar allub kohtualluvuse sätetele. See on seetõttu, et määruse kohaselt allub määrusest tulenevatele kohtualluvussätetele vaid

⁹⁶ Sein, K. Tehingu vorminõuded ja nende järgimata jätmise tagajärjed. *Juridica* 2010 /7, lk 508 -516

⁹⁷ Puri, T. Notari ametiteenused ning notar vahekohtunikuna. *Juridica* 2011/6, lk 452 -457

⁹⁸ Strang, E. Eesti notariaat 20. Lühiülevaade notarite tegevusega seotud õigusloomest. *Juridica* 2013 /7, lk 526 -53

liikmesriigi kohus või siis pädev asutus, kes on saanud volitused pärimismenetlust läbiviivalt kohtult.⁹⁹

Tõestamisülesannet täites peab notar välja selgitama osapoolte kavatsused, soovid ja eesmärgid ning hoiatama neid tehingu tegemisega seotud tagajärgede ja ohtude eest. Lisaks on tema kohustuseks välja selgitada, kas osapooled on piisavalt pädevad tehingut tegema ning kas nad on selleks õigustatud. Kui notar leiab, et kõik eeldused notariaalakti tõestamiseks on täidetud, tõestab notar akti, mis seejärel omandab õigusliku jõu. Kuigi Eesti tsiviilkohtumenetluse seaduse § 232 lg 1 tuleneb, et ühelgi tõendil ei ole kohtu jaoks kindlaksmääratud jõudu, siis mitmed notariaalselt tõestatud lepingud omavad siiski ka õiguslikku tähendust kohtu jaoks. Seda olukorras, kus kohus menetleb maksekäsu kiirmenetluse taotlust ning tehes otsuse vaid näiteks notariaalsest lepingust tulenevate kokkulepete alusel, ilma lepingu tagamaid kindlaks tegemata.¹⁰⁰

Samas Euroopa pärimismääruse põhjenduse artikli 3 lg 2 alusel ei kohaldu Eesti notaritele kohtualluvuse sätteid. Kuigi määruse artikli 64 lõike b kohaselt on Eesti notaril õigus Euroopa pärimistunnistus väljastada.¹⁰¹ Ometigi olukorras, kus surnu on valinud testamendis kohaldatavaks õiguseks Eesti õiguse, kuid tema elukohaks oli surres näiteks Soome Vabariik, on määruse artikli 5 alusel võimalik pärijatel sõlmida kohtualluvuse kokkulepe selle osas, millises riigis pärimismenetlust läbi viiakse. Kuna Eesti notaritele kohtualluvuse sätteid ei kohaldu, võib tekkida kohtualluvuse kokkulepet sõlmides selline olukord, kus osapooled lepivad kokku pärimismenetluse Eesti notari poolses läbiviimises, kuigi määruse tähenduses Eesti notar ei allu kohtu mõistele ja peaks menetlust läbi viima kohtuvälise menetlejana.¹⁰² Siiski arvestades asjaolu, et Euroopa pärimismäärus on kohalduv kõikidele liikmesriikidele ja sellise kohtualluvuse kokkuleppe sõlmimise võimalus peaks olema õigustatud isikutele tagatud. Ka Euroopa pärimismääruse põhjenduste punkt 21 sõnastab, et määrus peab võimaldama kõigil notaritel, kellel on pädevus menetleda liikmesriikides pärimisasju, seda pädevust rakendada,

⁹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

¹⁰⁰ Andersen, E. State Tasks of the Public Office of Notary – Belonging to the Domain of National or European Union Law? *Juridica International*, Tallinn. XVI/2009, lk 157-167

¹⁰¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

¹⁰² Pötter, E. Regulation (EU) 650/2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and acceptance and enforcement of authentic instrument in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession. Ettekanne. Civil law and justice forum. Lk 160. Kättesaadav: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/510003/IPOL_STU%282015%29510003_EN.pdf 22 aprill 2018

sõltumata sellest, kas määruses sätestatud kohtualluvuse eeskirjad on neile siduvad või mitte.¹⁰³ Seega võib mõneti eeldada, et Euroopa pärimismääruse kontekstis saab mõningaid kohtuväliseid institutsioone lugeda ka kohtuteks¹⁰⁴, millega lõputöö autor küll ei nõustu.

Ometi on ka Eestile sarnaseid liikmesriike, kus pärimisasju menetlevad kohtuvälised asutused. Euroopa pärimismääruse põhjendusest tuleneb, et sellisel juhul võib tekkida olukord, kus eri liikmesriikides algatatakse ühe ja sama isiku pärimismenetlused. Sellisel juhul peaksid asjaosalised paralleelsetest menetlustest teada saades kokku leppima, kuidas ja kus riigis asja edasi menetletakse. Kui asjaosalised kokkuleppele ei suuda jõuda, peaksid pärimisasja menetlema ja selles otsuse tegema kohtud, kes on selleks määruse kohaselt pädevamad.¹⁰⁵ Sellega seoses tuleb meelde tuletada, et Euroopa pärimismääruses on sätestatud ühtsed kollisiooninormid, mille alusel on ära märgitud pärimisasjale tervikuna kohaldatav õigus (Euroopa pärimismääruse nr 650/2012 artikli 23 lõige 1). Teatud küsimusi, mis võivad olla olulised pärimisasja lahendamisel, hinnatakse aga riiklike kollisiooninormide kaudu määratud õiguse alusel. Seda mainitakse Euroopa pärimismääruse nr 650/2012 põhjendustes 11–13 ja põhjenduse 71 kolmandas lauses. See võib viia olukorrani, kus üksikute liikmesriikide asutused väljastavad omavahel vastuolulisi dokumente, mis on ette nähtud pärimisasja lahendamiseks.

Euroopa pärimismääruse artikli 64 punkti b alusel on Euroopa pärimistunnistust väljastada asutusel, millel on siseriikliku õiguse kohaselt pädevus pärimisasju menetleda. Samas ei tulene Euroopa pärimismäärusest, et kohustust Euroopa pärimistunnistust väljastada, liikmesriigi menetleja jaoks aeguks. See tähendab, et puudutatud isikud võivad Eestis notari poole pöörduda ja taotleda tunnistuse väljastamist ka mitu aastat hiljem. Selline kord kehtib ka teiste Euroopa Liidu liikmesriikides. Samas kuna Euroopa pärimismääruse alusel on Eestis notar kohtuväline menetleja, võib tekkida olukord, kus teistes Euroopa Liidu liikmesriikides võib tekkida küsimus, kas Eesti notar oli õigustatud pärimismenetlust läbi viima ja Euroopa pärimistunnistust väljastama.¹⁰⁶

Kui Euroopa pärimismääruse artikli 64 alusel kontrollib liikmesriigis pärimisasjade menetleja oma pädevust Euroopa pärimistunnistuse väljastamise ainult kohtualluvust käsitlevate artiklite 4,

¹⁰³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

¹⁰⁴ Torga, M. Välisriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamine, täidetavaks tunnustamine ja täitmine Eestis. *Juridica* 2015 /1, lk 55 - 65

¹⁰⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

¹⁰⁶ *Ibid.*

7, 10 ja 11 põhjal, siis oleks vajalik, et Eesti notari sobivust pärimisasja lahendamisel hinnataks samade määruse sätete alusel nagu on seda tehtud kohtualluvuse sätetele alluvate asutuste hindamisel. See omakorda tagaks õiguskindluse nii notaritele kui ka puudutatud isikutele.¹⁰⁷

Kuigi Euroopa pärimismääruse II peatüki kohtualluvust puudutavad sätted ei kohaldu otseselt notaritele, siis see tähendab, et notar menetleb pärimisasju kohtuvälise menetlejana, kuid ta peab lähtuma III peatüki kohalduva õiguse sätetest. Kuigi määruse IV peatüki otsuste tunnustamise, täidetavuse ja täitmise sätted, mis käsitlevad kohtulike kokkulepete täidetavust, ei puudute otseselt Eesti notareid, siis aktsepteeritakse notari poolt väljastatavaid dokumente liikmesriikide poolt pärimismääruse artikli V peatüki poolt, mis sätestab ametlike dokumentide tunnustamise sätteid. Kuigi see kõik tähendab, et määruse kohaldamise peamiseks probleemiks on leida lahendus, kuidas notar allutada pärimismääruse II peatüki sätete alusel pärimismenetlust läbi viima, kuna muidu ei ole võimalik sõlmida Eesti oludes määrusest tulenevat kohtualluvuse kokkulepet, mis oleks ühtlasi ka Euroopa pärimismääruse väljastamisel aluseks.¹⁰⁸

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ Euroopa Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 1329/2014, 9.12.2014,

3. EUROOPA PÄRIMISTUNNISTUS

Euroopa pärimismääruse alusel annab Euroopa pärimistunnistuse välja selle liikmesriigi ametiasutus, millele allub pärimisasi määruses toodud sätete alusel. Nagu lõputöö autor esimeses peatükis kirjutas, alluvad üldreeglina piiriülesed pärimisasjad Euroopa pärimismääruse artikli 2 kohaselt selle riigi kohtutele, kus oli pärandaja viimane harilik viibimiskoht. Euroopa pärimismääruse artikli 64 kohaselt väljastavad Euroopa pärimistunnistusi need asutused, millel on riigisisese õiguse kohaselt pädevus pärimisasju menetleda. Eestis on nendeks notarid.¹⁰⁹

Notariaadiseaduse § 2 lg 1alusel on notar avalik-õigusliku ameti kandja, sõltumatu ametiisik, kellele riik on delegeerinud õigussuhete turvalisuse tagamise ja õigusvaidluste ennetamise ülesande.¹¹⁰ Notarite põhiülesandeks on tõestada isikute taotlusel õiguslikku tähendust omavaid asjaolusid. Selles on riik andnud notariaalselt tõestatud vormile suure tähenduse ja seostanud notari tegevusega need tsiviilkäibe valdkonnad, millelt oodatakse suuremat turvalisust ning mille ebakindlus oleks seotud väga suurte materiaalsete ja avalike riiklike registrite riskidega.¹¹¹ Notari materiaalne sõltumatus hõlmab lisaks materiaalõiguse normidele ka menetlusõiguse normide tõlgendamise ja rakendamise. Nii on notar näiteks vaba iseseisvalt otsustama, kas tehinguosaline on õigus-, teo- või otsusevõimeline, kas ta on võimeline notariaaldokumendile alla kirjutama, kas ta vajab tõlki või kuivõrd põhjalikku selgitust tehinguosaline notariaaltoimingu sisu ja tagajärgede kohta vajab.¹¹²

Pärimistunnistuse väljastamine eeldab teatud juriidiliste faktide tõendatuks lugemist. Seega selleks, et koostada selline ametlik dokument, peab notar kõigepealt kontrollima, et oleks täidetud kõik sellise dokumendi koostamiseks seaduses ette nähtud tingimused. Õiguslike eelduste kinnitamine, mille tõendatuks lugemise järgselt saaks väljastada pärimistunnistuse,

¹⁰⁹ Pötter, E. Torga, M. Uus Euroopa pärimismäärus ning selle koht Eesti rahvusvahelises eraõiguses ja rahvusvahelises tsiviil(kohtu)menetluses. *Juridica* 2013 /7, lk 517 -525

¹¹⁰ Notariaadiseadus. RT I, 09.05.2017, 24

¹¹¹ Piirikivi, K. Lühiülevaade Eesti notariaadi arengust. – Kinnistusraamatu- ja notaripäevad. Ettekanded. Justiitsministeerium. Tallinn 1998, lk 19.

¹¹² Andersen, E. Riiklik järelevalve notari üle. *Juridica* 2001 /4, lk 214 -224

eeldab teatava menetluse läbiviimist. Seega tulevad pärimistunnistuse väljastamise eeldused nii menetlus- kui ka materiaaõigusest.

Euroopa pärimismääruse artikli 62 lõike 2 alusel ei ole Euroopa pärimismääruse kasutamine kohustuslik ning artikli 62 lõike 3 alusel ei asenda riigi sisest tunnistust. Seega ei ole Euroopa pärimistunnistuse eesmärgiks asendada siseriiklike tunnistusi, vaid hoopis asuda nende kõrvale eesmärgiga tõendada pärijate õigused ka teistes liikmesriikides. Euroopa pärimistunnistus väljastatakse Eesti notari poolt, kui menetlusosaline on selleks teinud taotluse. Välja antud Euroopa pärimistunnistuse koopiad kehtivad kuus kuud, kusjuures tunnistuse välja andnud asutus peab säilitama tunnistuse originaali. Juhul kui välja antud Euroopa pärimistunnistuses on tehniline viga, saab tunnistuse välja andnud asutus parandada tunnistuse omal algatusel või õigustatud isiku taotlusel. Lisaks on Euroopa pärimistunnistust võimalik tagasi võtta või muuta, kui on kindlaks tehtud, et tunnistus või selle üksikud andmed ei vasta tegelikkusele.¹¹³

Käesolevas peatükis selgitab lõputöö autor Euroopa pärimistunnistuse väljastamise menetlust, millised probleemid võivad Euroopa pärimistunnistuse väljastamisel ja tunnustamisel tekkida ning milline on õigusnormistik, mis reguleerib Eesti notarite tegevust ning sellest tulenevalt nende õiguste ja kohustuste mahu määrab.

3.1 Euroopa pärimistunnistuse taotlus ja sisu

9. detsembril 2014 aastal võeti vastu Euroopa komisjoni rakendusmäärus nr 1329/2014, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist. Ühtlasi kehtestati rakendusmäärusega ka vormid Euroopa pärimistunnistuse taotlemiseks. Nimetatud vormid on Euroopa pärimistunnistuse väljastamise aluseks.¹¹⁴ Euroopa komisjoni poolt väljastatud vormi kasutamine ei ole küll kohustuslik, kuid taotlus peab sisaldama küllaldaselt informatsiooni tunnistuse väljastamiseks.¹¹⁵

¹¹³ Pötter, E. Torga, M. Uus Euroopa pärimismäärus ning selle koht Eesti rahvusvahelises eraõiguses ja rahvusvahelises tsiviil(kohtu)menetluses. *Juridica* 2013 /7, lk 517 -525

¹¹⁴ Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 1329/2014, millega kehtestatakse (EL) nr 650/2012 nimetatud vormid. Euroopa Liidu Teataja. L359/30. 16.12.2014. Kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014R1329&from=ET> 02 märts 2018

¹¹⁵ Hertel, C. European certificate of succession-content, issue and effects. ERA Forum Volume 15. nr 3. Trier. 12.09.2014. a, lk 400

Euroopa pärimistunnistuse väljastamiseks on vajalik, et huvitatud isik esitaks tunnistuse väljastajale tunnistuse väljastamiseks vajaliku informatsiooni. Avalduse esitajaks võib olla pärija, annakusaaja, testamenditäitja või pärandvara hooldaja. Annakusaajatel on õigus taotleda Euroopa pärimistunnistuse väljastamist ainult sellisel juhul, kui neil on otsene õigus pärandvara hulka kuuluvale esemele. Kui aga nende õigus on suunatud pärija vastu mingi teise konkreetse asja üleandmiseks, siis ei ole neil Euroopa pärimismääruse kohaselt õigus Euroopa pärimistunnistuse väljastamist nõuda.¹¹⁶

Kogu informatsioon, mida pärija, annakusaaja, testamenditäitja või pärandvara hooldaja avalduses annab, kajastub ka pärimistunnistuse sisus. Avalduse sisus peab olema teave surnud isiku ja tunnistuse taotleja kohta, detailid surnud isiku perekonna ja abieluliste suhete kohta. Samuti info võimalike teiste pärijate, annakusaajate või muude õigusi omavate isikute kohta. Ühtlasi peab olema avalduses märgitud ja öeldud, millises riigis ja millisel eesmärgil soovitakse pärimistunnistust kasutada. Samuti peab avalduses olema välja toodud ka info õigustatud isikute kohta ja kas nad on võtnud pärandaja pärandi vastu või hoopis sellest loobunud. Lisaks on avaldajal õigus ja kohustus avaldada ka muu informatsioon, mida dokumenti väljastav isik peab vajalikuks kinnitada, et pärimisasja suhtes ei oleks vaidlusi.¹¹⁷

Euroopa pärimismääruse artikli 66 punkti 1 kohaselt peab Euroopa pärimistunnistuse väljastamise protseduuri läbi viies väljastav ametnik (Eesti puhul siis notar) kontrollima pärast taotluse saamist taotleja poolt esitatud teavet ja avaldusi ning dokumente ja muid tõendeid. Vajadusel on õigus menetlejal küsida juurde lisainformatsiooni huvitatud või puudutatud isikutelt ja ise asjaolusid uurida. Kui Euroopa pärimistunnistuse taotlejal ei ole olnud võimalik esitada asjakohaste dokumentide koopiaid, mis vastavad nende õiguste kindlakstegemiseks vajalikele tingimustele, võib tunnistust välja andev asutus otsustada aktsepteerida teist liiki tõendeid. Tunnistust välja andev asutusel on kohustus võtta kasutusele kõik vajalikud meetmed Euroopa pärimistunnistuse tõestamiseks. Kuna tihti on olnud olukordi, kus pärimisasjast puudutatuid isikuid on rohkem kui Euroopa pärimistunnistuse soovija, siis on Euroopa pärimistunnistust välja andval asutusel kohustus teavitada ka teisi isikuid, kes on konkreetse pärimisasjaga seotud.¹¹⁸

¹¹⁶ *Ibid.*

¹¹⁷ *Ibid.*

¹¹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

Euroopa pärimismääruse artikli 1 ja 2 alusel teostab asutus pärast taotluse esitamist kontrolliks vajalikku uurimist omal algatusel, kui see on nõutav või lubatud tunnistust välja andva asutuse riigi õiguse kohaselt, või palub taotlejal esitada täiendavaid asjakohaseid tõendeid. Kui taotlejal ei ole olnud võimalik esitada asjakohaste dokumentide koopiaid, mis vastavad nende õigsuse kindlakstegemiseks vajalikele tingimustele, võib tunnistust välja andev asutus otsustada aktsepteerida teist liiki tõendeid.¹¹⁹ Näiteks pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise korra § 10 lõike 1 ja pärimisseaduse § 167 lõike 2 alusel teeb notar pärandaja õiguste ja kohustuste kohta registritesse päringud abieluvararegistrisse, liiklusregistrisse, Eesti väärtpaberite keskregistrisse; kinnistusregistrisse, rahvastikuregistrisse, pensionikeskusesse ja kohtute registriosakondade keskandmebaasi.¹²⁰ ¹²¹ Sellisel juhul on pärimistunnistust välja andval asutusel teada, et surnud isiku esemed ja õigused on olemas.¹²²

Euroopa pärimismääruse artikli 66 punkti 5 alusel on Euroopa pärimistunnistust välja andval asutusel õigus teha ka päringuid sellesse Euroopa Liidu liikmesriiki, kuid soovitakse väljastatavat tunnistust kasutada. Samuti annab liikmesriigi pädev asutus taotluse korral teise liikmesriigi tunnistust välja andvale asutusele teavet, mida säilitatakse eelkõige kinnistusraamatutes, perekonnaseisuregistris ning surnu pärandit või surnuga seotud abikaasade varasuhet või võrdväärset varasuhet käsitlevaid dokumente või andmeid sisaldavates registrites, kui pädeval asutusel on siseriikliku õiguse kohaselt volitused anda teisele riiklikule asutusele sellist teavet.¹²³

Euroopa pärimistunnistust välja andev asutus peab vajadusel olema põhjendanud oma sobivust Euroopa pärimistunnistust väljastama. Põhjus, miks nimetatud asutus oma pädevust tõestama peab, on küll Euroopa pärimistunnistuste eesmärki mittemõjutava teabega, ent seesugune teave võimaldab Euroopa pärimistunnistuse alusel teise riigi ametnikul kontrollida, kas tunnistuse väljaandjal on olnud selleks õiguslik alus.¹²⁴ Euroopa pärimistunnistust välja andev asutusel tuleb tunnistuse taotluse vormis oma pädevus määrata Euroopa pärimistunnistuse taotluse vormis. Nimetatud vormil on kuus (6) erinevat vormi. Esimene vorm annab pärimistunnistuse väljaandjale pädevuse üldise kohtualluvuse alusel ehk siis Euroopa pärimismääruse artikli 4

¹¹⁹ *Ibid.*

¹²⁰ Pärimisseadus. RT I, 10.03.2016, 16

¹²¹ Pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise kord. RT I, 07.02.2014, 13

¹²² Hertel, C. European certificate of succession-content, issue and effects. ERA Forum Volume 15. nr 3. Trier. 12.09.2014. a, lk 400

¹²³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

¹²⁴ Hertel, C. European certificate of succession-content, issue and effects. ERA Forum Volume 15. nr 3. Trier. 12.09.2014. a, lk 402

alusel. Teine kuni neljas vorm annab asutusele pädevuse tunnistust välja anda selle liikmesriigi kohtul, mille õiguse oli surnu artikli 22 kohaselt valinud, on pädevad pärimisasja lahendamaks, kui kohus, kuhu eelnevalt pöörduti, on samas asjas vastavalt Euroopa pärimismääruse artiklile 6 asja arutamisest keeldunud või menetlusosalised on kokku leppinud pädevuse üleandmises kõnealuse liikmesriigi kohtule või kohtutele või menetlusosalised on sõnaselgelt tunnustanud menetleva kohtu pädevust. Viies vorm on asutustele, kui isiku surma hetkel ei asu tema alaline elukoht liikmesriigis, on pädevus lahendada pärimisasi tervikuna siiski selle liikmesriigi kohtutel, kus asuvad pärandvarasse kuuluvad esemed, juhul kui surnu oli surma hetkel selle liikmesriigi kodanik või selles liikmesriigis asus surnu eelmine alaline elukoht ning kohtusse pöördumise ajaks ei ole alalise elukoha muutmisest möödunud rohkem kui viis aastat. Kuues vorm on asutusele, kellel on pädevus Euroopa pärimistunnistus väljastada põhimõttel *forum necessitatis*, mis võimaldaks pärimisasi lahendada, kui ühelgi Euroopa Liidu liikmesriigi kohtul ei ole alust pärimisasja menetleda ega lahendada ja seda ei saa eeldada ka kohtuasjaga seotud kolmandalt riigilt.¹²⁵

Lõputöö autor on arvamisel, et Euroopa pärimistunnistust väljastanud asutuse kohustus ka oma õiguslik pädevus ära märkida on mõistlik, kuna see välistab olukorra, kui menetlus viidaks läbi samaaegselt kahes liikmesriigis ja on oluline teave, miks pärimismenetlus just selles riigis läbi viidi.

Lisaks sellele, et Euroopa pärimistunnistus peab sisaldama infot pärandaja ja tema pärijate ning pärandiosade kohta, peab pärimistunnistuse päises olema ka informatsioon Euroopa pärimistunnistuse väljaandja riigi ja väljaandja asutuse nimi ja aadress, asjaolud, mille alusel tunnistuse välja andnud asutus loeb ennast pädevaks tunnistust välja andma, dokumendi registreerimisnumbri ja väljaandmise kuupäev. Samuti peab olema Euroopa pärimistunnistusele ära märgitud ka taotleja andmed. Euroopa pärimistunnistuse kõige olulisem osa on õigustatud isikute väljatoomine. Euroopa pärimismääruse artikli 68 punkt k on siiski kõige olulisem, mis on Euroopa pärimistunnistusel märgitud. Ehk siis andmed iga soodustatud isiku tahteavalduse kohta seoses pärandi vastuvõtmisega või sellest loobumisega ning nende osade suurused.¹²⁶ Samuti peab tunnistusel olema kirjas, kes on õigustatud isikutest pärimisest tulenevatest õigustest loobunud või need vastu võtnud. Seda just seetõttu, et tunnistus peab olema dokument, mis

¹²⁵ Euroopa Komisjoni 09.12.2014 rakendusmäärus (EL) nr 1329/2014

¹²⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

näitab, kuidas, kas ja kellel on mingid õigused seotud pärandiga, mitte milliseid kokkuleppeid on pärijad omavahel teinud.¹²⁷

Euroopa pärimismääruse artikli 70 p 1 alusel Euroopa pärimistunnistust välja andev asutus säilitab tunnistuse originaali ning väljastab taotlejale ja õigustatud huvi omavale isikule ühe või mitu tõestatud koopiat.¹²⁸ Euroopa pärimismääruse põhjenduste punkt 18 sätestab, et dokumentide dubleerimise vältimiseks peaksid registreerivad asutused aktsepteerima selliseid teise liikmesriigi pädevate asutuste koostatud dokumente, mille kasutamine on käesolevas määruses sätestatud. Eelkõige kehtib käesoleva määruse alusel välja antud Euroopa pärimistunnistus dokumendina, mille alusel saab teha pärandvara käsitlevaid kandeid liikmesriigi registrisse. See ei tohiks välistada registreerimisega seotud asutuste jaoks võimalust paluda registreerimist taotleval isikul esitada sellist täiendavat teavet või selliseid täiendavaid dokumente, mis on nõutavad registrit pidava liikmesriigi õigusaktide alusel, näiteks tulude maksimisega seotud teave või dokumendid. Pädev asutus võib registreerimist taotlevat isikut teavitada sellest, kuidas puuduolevat teavet või dokumente saab esitada.

Lõputöö autor on arvamisel, et Euroopa pärimismääruses on paika pandud küll kindel raamistik Euroopa pärimismääruse väljastamiseks, kuid tegemist on siiski minimaalsete reeglitega ning mida iga Euroopa Liidu liikmesriik saab ise täiendada. Seega võib eeldada, et Euroopa pärimismääruses sisalduvate andmete põhjal on võimalik eeldada ja väita, et Euroopa pärimismääruse väljatöötamisel ei ole ühtlaselt Euroopa pärimistunnistuse väljastamise protseduuri.

3.2 Euroopa pärimistunnistuse väljastamise eelduste kontroll notaritel

Eestis on notarid iseseisvad avaliku võimu kandjad, kes vastutavad oma ametikohustuse süülise rikkumisega tekitatud kahju eest isiklikult. Üksikisiku õiguste kaitse kohustus ja riigivõimu õiguspärase teostamise põhimõte on õigusriigi kesksed elementideks.¹²⁹ Seega selleks, et

¹²⁷ Hertel, C. European certificate of succession-content, issue and effects. ERA Forum Volume 15. nr 3. Trier. 12.09.2014. a, lk 403

¹²⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

¹²⁹ Andersen, E. Riigivastutus ilma riigi vastutusest: notari, kohtutäituri ja vandetõlgi isiklik ametivastutus Euroopa õiguse ja riigiõiguse vaatepunktist. Juridica 2006 /9, lk 601 -611

notar saaks koostada ja väljastada pärimistunnistust, peavad olema täidetud selleks seaduses toodud tingimused ja eeldused.

Kui pärandaja oli oma surma hetkel Eestis ning tema viibimiskoht oli samuti Eestis, siis kohaldatakse pärimisasjale Eesti õigust. Pärimisseaduse alusel on sellisel juhul pärimisasja menetlejaks notar. Surnu elukoht ja harilik viibimiskoht tuvastatakse lähtuvalt faktilisest olukorrast.¹³⁰ Kuna rahvastikuregistri andmetel puudub õiguslik alus ja notar ei saa isiklikult surnu viimast viibimiskohta faktiliselt kontrollida, tuleb notaril sellisel juhul tugineda sellele, mida pärimismenetlust algatama tulnud või Euroopa pärimistunnistust taotlev isik notarile avaldab. Notar vastutab ka selle eest, et tal on õigus ja pädevus Euroopa pärimistunnistust väljastada.¹³¹ Seda käsitles ka lõputöö autor käesoleva magistritöö teises peatükis, milles analüüsis jõudis järeldusele, et kuigi rahvastikuregistri kannet isiku elukoha kohta tema hariliku viibimis koha määramisel määravaks osutada ei saa, kuna tegemist on üksnes tõendi kohta, et isik kuskil elab. Siiski praktikas käsitleb notar surnu viimase elukoha määramisel pärimismenetlust algatama tulnud isiku või isikute kinnitusi.

Pärimisseaduse § 171 lõike 1¹ alusel tõestab notar Euroopa pärimistunnistuse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 650/2012 kohaselt¹³² ning Euroopa pärimismääruse artikli 67 kohaselt annab tunnistuse välja viivitamata, kui tõendamist vajavad asjaolud on tõendatud kooskõlas õigusega, mida kohaldatakse pärimisele, või kooskõlas muu õigusega, mida kohaldatakse konkreetsetele asjaoludele.¹³³ Eesti õiguse kohaselt on pärimistunnistuse eelduseks pärandi avanemine, pärimismenetluse algatamise avalduse esitamine, pärija pärimisõiguse ja selle ulatuse piisav tõendus ja vähemalt ühe (1) kuu möödumine pärimismenetluse algatamisest selle kohta teate väljastamine Ametlikes Teadannetes.¹³⁴ Seega, et pärimistunnistust väljastada, peab olema läbi viidud pärimismenetlus. Kuna pärimise esimeseks eelduseks on pärandi avamine, siis enne seda ei ole pärijal ega teistel pärandi avamisega seotud isikutel pärimisõigusest tulenevaid õigusi ega kohustusi.¹³⁵

¹³⁰ Nurmela, I. Almann, L. Tuulas, V. Vainomaa, M. Renvoi-olemus, doktriinid ja vormid. Rahvusvaheline eraõigus. Tallinn 2005, lk 85

¹³¹ Pötter, E. European Succession Certificate. Cross-border activities in the EU. Making life easier for citizens. Workshop for the Juri Comitee 2015. Kättesaadav: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/510003/IPOL_STU\(2015\)510003_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/510003/IPOL_STU(2015)510003_EN.pdf) 01 mai 2018

¹³² Pärimisseadus. RT I, 10.03.2016, 16

¹³³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

¹³⁴ Pärimisseadus. RT I, 10.03.2016, 16

¹³⁵ Mikk, T. Pärimisõigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2012, lk 20

Et notar saaks väljastada pärimisõiguse kohta tunnistuse, peavad pärimisseaduse kohaselt pärija pärimisõigus ka selle ulatus olema piisavalt tõlgendatud. Notar kui õiguse rakendaja, peab tegema väärtust sisaldava otsuse, millal on tegemist piisava tõendatusega.¹³⁶ Eestis on pärimismenetluse algatamise esitamine esimene samm. Sõltumata sellest, et pärand on võib olla pärijale juba üle läinud, on pärimismenetluse eesmärk kinnitada pärimisõigust, mis isikul võib juba olemas olla. Kuna notar ei saa pärimisasja omal algatusel algatada, siis peab pärimismenetluse algatamiseks õigustatud isik ilmutama selleks ise aktiivsust. Kuigi pärimismenetlus algatatakse avalduse alusel, on see ametikohustuse korras uurimismenetlus¹³⁷ Seega kui kõik pärijad on pärandi vastuvõtmise avalduse esitanud või kui nad pärimismenetluse algatamisel avaldavad, et pärand on neile üle läinud, siis saab öelda, et isikute pärimisõigus on tõendatud.

Pärimisseaduse § 168 lg 2 ja 3 alusel saadab notar talle teada olevatele pärijatele teate pärimismenetluse algatamise kohta. Notar teavitab ka muid isikuid, kellele on testamendi või pärimislepinguga antud õigusi või pandud kohustusi. Viimse tahte alusel toimuva pärimise puhul teavitab notar ka isikuid, kes oleksid pärinud seadusjärgse pärimise korral. Kui selline isik või tema elukoht ei ole teada toimub pärija väljaselgitamine üleskutsemenetluse alusel.¹³⁸ Lähtudes pärimisseadusest ja pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise korrast, ei ole nimetatud seadustes kohaldatud, millisel viisil tuleb pärjale teade pärimisõiguse kohta edastada. Tsiviilseadustiku üldosa seadus § 66 reguleerib seda, millal on puudutatud isik tahteavalduse kätte saanud.¹³⁹ Teate kättetoimetamise kohta haldusmenetluse seaduse ja tsiviilseadustiku üldosa seaduses rohkem reguleeritud, kuid nimetatuid seadusi ei kohaldata notari ametitegevusele. Tavapärasest praktikast arvestades kasutatakse tihti peale postiteenust. Sellisel juhul on kõige kindlam viis edastada teade tähtsaadetisena. Selle alusel on kindel teada, kas õigustatud isik on teate kätte saanud, kuna tähtsaadetisena teades edastades on võimalik kuupäevaliselt kindlaks teha, millal on õigustatud isik dokumendi kätte saanud ja millal on dokument isikule väljastatud.

Lõputöö autor on arvamisel, et kuigi pärimisseaduse alusel toimub pärimismenetluse algatamise teavitamine ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded, siis ei ole seaduses siiski sätestatud muude teavituse viiside kohta. Seega on notaritel pärimisõiguse piisavas tõendatuses oma

¹³⁶ Mikiver, M. Roosve, T. Haldusõigus. Üldosa. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2001, äärenumber 132

¹³⁷ Brox, H. Pärimisõigus, Juura, 2003, lk 153. Äärenumber 622

¹³⁸ Pärimisseadus. RT I, 10.03.2016, 16

¹³⁹ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I, 20.04.2017, 21

valikuvõimalus. Kuna pärimistunnistus ja sellele järgnevad võimalikud õigused ja kohustused pärandvaraga, peab notar olema pärimistunnistuse väljastamisel äärmiselt hoolas. Seega on võimalik, et see regulatsioon vajaks veel täiendamist selles osas kuidas ja mis viisil pärija oma pärimisõigusest teada saaks.

3.3 Õiguslikud probleemid Euroopa pärimistunnistuse väljastamisel

Euroopa pärimismääruse kohaselt on ametlikul dokumendil teises liikmesriigis sama tõendusjõud nagu samal dokumendil päritoluliikmesriigis. Sellisteks tunnustavateks dokumentideks on erinevad liikmesriigis tehtud otsused, avaldused ja tõendid. Need on tehtud tsiviilisikute poolt ning neile on andnud kõrgema õigusjõu kui tavalistele tsiviildokumentidele need kinnitanud või tõestanud notar või kohus.¹⁴⁰ Et kõigil Euroopa Liidu kodanikel oleks võimalik kasutada siseturu eeliseid täielikus õiguskindluses, peaks Euroopa pärimismäärus tagama neile võimaluse teha kindlaks, millist õigust nende pärimisasjadele kohaldatakse.

Sarnaselt Eesti pärimistunnistusele peab Euroopa pärimistunnistus sisaldama informatsiooni pärandaja ja pärijate ning teiste puudutatud isikute kohta. Sealhulgas peab mõlemal pärimistunnistusel olema märgitud, kellel ja millistes osades on kellelgi pärandvarale õigused ja punktid, mis on seotud pärimistunnistust väljastava asutuse pädevusega ning tunnistuse ajalise kehtivusega. Euroopa pärimismäärusest tulenevad normid on selliselt välja töötatud, et Euroopa pärimismäärust saaks kasutada kõikidel selle eesmärgiks olevatel juhtudel. Et need oleksid kõigile sobilikud, on need välja töötatud üldiselt jättes igale liikmesriigile ruumi Euroopa pärimistunnistuse väljastamisel endale sobiliku süsteemi välja töötamiseks.¹⁴¹ Seetõttu on Euroopa pärimistunnistus olemuslikult sarnane Eesti pärimistunnistusele.

Lõputöö autor tõi eelnevalt välja Euroopa pärimistunnistuse väljastamisega vormid tunnistuse vormistamiseks, kuid siiski puudub kindel ajaline määratletus Euroopa pärimistunnistuse taotlemise kohta. Seega võib puudutatud isik pöörduda pärimisasja menetlenud notari poole sooviga Euroopa pärimistunnistuse väljastamiseks igal ajal peale pärimismenetluse lõppu, kui samas Eesti õiguses väljastatakse pärimistunnistus kohe pärast pärimismenetluse lõpetamist. Kuigi siiani ei ole praktikas väga ette tulnud, et notar peaks Euroopa pärimistunnistust

¹⁴⁰ Fitchen, J. Recognition, acceptance and enforcement of authentic instruments of the succession regulation. *Journal of Private International law*. Vol 8 nr 2, lk 325. London

¹⁴¹ Szöcs, T. Commentary by Tibor Scöcs. *Civil law, European Judicial Cooperation*. Chapter 17. Brüssel. 2013

väljastama või selle alusel tehingut tegema, siis tuleb üheks probleemiks tuua ka selle, et puudub ülevaade juba tehtud ja tõestatud Euroopa pärimistunnistustest. Seega on lõputöö autor arvamusel, et nimetatud muudatused tuleks teha ka e-notari süsteemi ja pärimisregistrisse, mida peab Notarite Koda.¹⁴²

Võrreldes pärimisseaduse alusel välja antavat pärimistunnistust ning Euroopa pärimismääruse alusel välja antavat Euroopa pärimistunnistust, siis nii Euroopa pärimistunnistuse eesmärk on sarnaselt Eesti pärimistunnistuse eesmärgile tõendada tunnistuses nimetatud isiku õigusliku seisundit ja/või õigusi. Kui Euroopa pärimistunnistusel ja Eesti pärimistunnistusel on eelduslik ja tõendav toime, siis on Euroopa pärimistunnistuse puhul otsesõnu sätestatud ka heauskne õiguslik toime. Eesti ja Euroopa pärimistunnistused on ühtemoodi mittekohustuslikud ja need on aluseks registrikannete muutmisel. Samas on lahknevus tunnistuste koopiade kehtivuse tähtajas. Euroopa pärimismääruse artikli 70 lõike 3 alusel kehtivad välja antud tõestatud koopiad kuue kuu jooksul ning nende kehtivusaeg on tõestatud koopias märgitud kehtivusaja lõppemise kuupäeva kujul.¹⁴³ Siseriikliku pärimistunnistuse ärakirja kehtivusajale piiranguid seatud ei ole. Seetõttu on lõputöö autor arvamusel, et Eesti notarite poolt väljastatud Euroopa pärimistunnistused peaksid kajastuma ühtses registris just sellises olukorras, et kui Euroopa pärimistunnistuse ära kiri kaotab kehtivuse, siis oleksid tunnistused siiski ühtses andmebaasis. Samuti oleks mõistlik luua ka Euroopa Liidus ühtne register, milles oleks võimalik ka teistel notaritel ja/või kohtutel kontrollida Euroopa pärimistunnistuse väljastamist.

Kuna Euroopa pärimistunnistuse ära kiri kehtib vaid kuus kuud, siis oleks pärijatel mõistlik selle aja jooksul teha Euroopa pärimistunnistuse alusel Eesti kinnistusraamatusse ka vastavad kande muudatused ära. Vastasel juhul, kui omanik kinnistusraamatu kande parandamist taotlenud ei ole, on võimalik kohustuse täitmiseks määrata korduvalt kuni 3 200 eurost rahatrahvi.¹⁴⁴

Euroopa pärimismääruse põhjenduste punkt 72 sätestab, et pädev asutus peaks väljastama tunnistuse taotluse põhjal.¹⁴⁵ Tunnistus, mis koostatakse taotluse ja taotluses toodud andmeid, mis peavad olema märgitud ka Euroopa pärimistunnistusel ja peab sisaldama teavet ulatuses, mis on vajalik tunnistuse välja andmise eesmärgi täitmiseks. Ehk siis Euroopa pärimismääruse

¹⁴² Pärimisregister - päringuid ja teated. Notarite Koda. Kättesaadav: <https://www.notar.ee/18376> 03 mai 2018

¹⁴³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

¹⁴⁴ Notarite Koda. Kuidas vormistada ennast kinnistusraamatus päritud kinnistu omanikuks. 06.10.2018. Kättesaadav: <https://www.notar.ee/30022> 05 mai 2018

¹⁴⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012

artiklis 68 toodud andmed. Kuna pärimismenetlus on riigiti väga erinev, siis võiks Euroopa pärimistunnistuse taotluse vorm üles ehitatud selliselt, et see kajastaks ka kõiki teisi andmeid, mida pärimistunnistuses tuleb käsitleda. Sellest tulenevalt on autor arvamusel, et eelnimetatud taotluses toodud andmed võiksid olla üle toodud ka Eestis kasutatavale pärimismenetluse algatamise avaldusele, mis esitatakse pärimismenetlust läbiviivale notarile.

Euroopa pärimismääruse artikli 66 punkti 5 alusel kohustub liikmesriigi pädev asutus andma Euroopa pärimistunnistuse taotluse korral teise liikmesriigi tunnistust välja andvale asutusele teavet, mida säilitatakse eelkõige kinnistusraamatutes, perekonnaseisuregistrites ning surnu pärandit või surnuga seotud abikaasade varasuhet või võrdväärset varasuhet käsitlevaid dokumente või andmeid sisaldavates registrites, kui pädeval asutusel on siseriikliku õiguse kohaselt volitused anda teisele riiklikule asutusele sellist teavet.¹⁴⁶ Ehk siis olukorras, kus Eesti notar on algatanud pärimismenetluse, siis on tal õigus pöörduda teise Euroopa Liidu liikmesriigi poole info saamiseks. Kuna notar tegutseb pärimismenetluses isiklikult ehk siis enda nime all, siis võib tekkida olukord, kus teabe saamise pädevus võib tekitada teises riigis küsimusi ja probleeme. Lõputöö autor on mõttel, et sellist küsimust võiks lahendada selliselt, et kõigil Eesti notaritel oleks ühtne süsteem ja kord, kuidas teabe saamiseks välisriigi asutute poole pöörduda.

Euroopa pärimismääruse artikli 63 lõike 1 alusel on Euroopa pärimistunnistus ette nähtud kasutamiseks ka annakusaajatele.¹⁴⁷ Pärimisseaduse viienda jaotise alusel on annakutäitjal määratud annakute korral õigus pärijalt nõuda välja talle määratud asi või õigus ja pärijal on kohustus annakusaajale määratus asi või õigus üle anda. Pärimisseaduse § 172 lõike 1 alusel tõestab notar tõestab pärija, testamenditäitja või annakusaaja notariaalselt tõestatud avalduse alusel tunnistuse annakust tuleneva nõude kohta.¹⁴⁸ See tähendab, et annakusaajale väljastatav tunnistus ei tõenda, et kohustus on täidetud või et annakusaaja on annakuks määratud eseme omanikuks saanud. Annakusaaja tunnistuse alusel ei saa teha õigustoiminguid (näiteks registrisse kandmist) ja selle alusel ei saa ka pärijalt annakut nõuda (selline nõue on esitatav testamendi ja seaduse alusel).¹⁴⁹ Mis tähendab, et siseriikliku õiguse alusel on annakusaajal õigus taotleda annakusaaja tunnistuse väljastamist, mis küll kajastab vaid annakusaaja nõuet pärija vastu, kuid ei võimalda annakusaajal kinnisvara ilma asjaõigusliku lepingut sõlmimata annakusaaja nimele kirjutada.

¹⁴⁶ *Ibid.*

¹⁴⁷ *Ibid.*

¹⁴⁸ Pärimisseadus. RT I 2008, 7, 52, RT I, 10.03.2016, 16

¹⁴⁹ Mahhov, I. Notari koht uuenevas pärimismenetluses. – *Juridica* 2008, nr 7, lk 482-487

Kui Eesti õiguse alusel on annakusaaja tunnistuse eesmärk tõendada, et annakusaajal on õigus nõuda annakutäitjalt annaku täitmist ja tegemist on annaku määramise korraldusega ning annakusaaja on annaku vastu võtnud, siis annakusaajale väljastava Euroopa pärimistunnistuse eesmärk on teises liikmesriigis tõendada pärandile vahetut õigust omava annakusaaja õiguslikku seisundit ehk annakusaaja vahetut õigust pärandile. Siin tekib õiguslik probleem selle kohta, et kui kinnistusraamatuseadus § 36¹ lõike 3 ja § 65¹ lõike 1 alusel saab kinnisasja puhul omanikukannet parandada vaid pärimistunnistuse alusel, siis sama kehtib ka Euroopa pärimistunnistuse alusel ehk see on tõend õiguse ülemineku kohta.¹⁵⁰ Sellisel juhul on annakusaajale mõnes Euroopa Liidu liikmesriigis välja antud Euroopa pärimistunnistus alus Eestis kinnistusraamatu kande parandamisel, kui pärimisele kohaldatava õiguse kohaselt just vastavaid piiranguid ei ole ette nähtud. Kui Euroopa pärimistunnistus on üldjuhul aluseks registrikannete muutmisel, siis Eesti annakusaaja tunnistus on aluseks üksnes eelmärke sisse kandmisel kinnistusraamatusse kinnisasjaõiguse üleandmise tagamiseks.

Ülaltoodud kokku võttes peaks Euroopa pärimistunnistust väljastav notar iga kord tunnistuse taotlejalt välja selgitama, millises riigis Euroopa pärimistunnistust kasutada soovitakse. Autor on arvamisel, et selline välja selgitamine lihtsustaks notari tööd selles osas, et notaril on vastavalt sellele infole kergem Euroopa pärimistunnistust väljastada, samas tekitab see notaril kohustuse välja selgitada välisriigi õiguse sisu, mis on vastuolus tõestamiseaduse § 18 lõikega 5, mille kohaselt notar ei pea selgitama välismaa õiguse sisu.¹⁵¹ Lähtudes eeltoodud analüüsist oleks otstarbekas muuta Eesti pärimismenetluse algatamise avalduse vormile kehtestatud nõudeid selliselt, et see täidaks ka Euroopa pärimistunnistuse eesmärki. Sellisel juhul on ka tulevikus, kui Euroopa pärimistunnistuste väljastamist aina rohkem ette tuleb, Euroopa pärimistunnistuse väljastamisel notaritel ühtne praktika juba olemas.

¹⁵⁰ Kinnistusraamatuseadus. RT I, 09.05.2017, 10

¹⁵¹ Tõestamiseadus. RT I, 10.03.2016, 14

KOKKUVÕTE

Alates 1997. aastast, kui Amsterdami leping vastu võeti, on Euroopa Liidus vastuvõetud aktidega ühtlustatud liikmesriikide vahelist seadlusandlust pea igas tsiviilõiguse valdkonnas. 17.08.2015 aastal jõustus Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ja otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist, ning selle määruse näol tegemist esimese liikmesriikide ülese Euroopa Liidu aktiga, millega reguleeritakse pärimisega seonduvad põhjalikult ning konkreetselt.

Kuna paljud inimesed on läinud välismaale tööle või on leidnud sealt endale elukaaslase, siis on ka piiriülese iseloomuga pärimismenetluste arv tõusuteel. Seetõttu on Euroopa pärimismääruse eesmärgiks ühtlustada rahvusvahelise eraõiguse norme selliselt, et see annas võimaluse kõigile Euroopa Liidu kodanikele korraldada pärimisõigust kiiremini ja tõhusamalt.

Käesoleva magistritöö autor valis uurimisobjektiks pärast 17.08.2015.a pärimismenetlusega seotud piiriülesed probleemid ja kuidas on see praktikas Eesti õiguses väljendunud. Magistritöö uurimisküsimuseks oli kas Eesti õiguses peaks vastavalt Euroopa pärimismäärusele midagi muutma, et määrust siseriiklikul tasandil paremini rakendada. Magistritöö uurimisküsimusele vastamiseks uuris lõputöö autor, milline on kohtualluvuse ja kohaldatava õiguse määramisel tekkivad õiguslikud probleemid.

Magistritöö autor käsitles magistritöö esimeses peatükis pärimisõiguse üldiseid põhimõtteid ning kuidas ja milliseks on Eesti pärimisõigus kujunenud. Eestis viib pärimisseaduse § 166 lg 5 alusel pärimismenetluse läbi notar, kelle juures on pärimismenetlus algatatud, kuid pärast Eesti taasiseseisvumist oli kavas pärimismenetlusega seotud toimingud uuesti kohtualluvusele tagasi anda. Ka 15.05.1996. aastal vastuvõetud esimene pärimisseaduse redaktsioon nägi ette pärimisasjade üleandmist kohtutele, kuid kuna Eesti õigus on suuresti saanud oma mõjutusi Saksa õigusest, siis veel enne 2000. aastat jõuti seisukohale, et pärimisasjade üleandmine

notarilt kohtutele ei ole siiski otstarbekas ja pärimisseaduse muutmise seadusega tehti 10. novembril 1999. aastal seaduses ka vastavad parandused.

Magistritöö teises peatükis analüüsis autor pärimismenetluse kohtualluvusega seotud õiguslikele normidele ning nende rakendamise seotud probleemidele. Magistritöö autor jõudis järeldusele, et kohtualluvuse ja kohaldatava õiguse kindlaksmääramiseks on nende ühiseks teguriks surnu alaline elukoht ning surnu alalise elukoha kindlaksmääramiseks peaks menetlev asutus hindama kõiki surnu eluga nii tema surma hetkel kui ka tema surmaeelsetel aastatel seotud tegureid. Samuti tuleb arvesse võtta kõiki asjakohaseid fakte ja asjaolusid ning eelkõige surnu riigis viibimise kestust ja seda, kas surnul oli õigus riigis viibida ja ühtlasi ka seda, miks surnu selles riigis viibis.

Lõputöö autor selgitas välja, milline on pärimismenetluse üldine kohtualluvus ning kuidas ja millise õiguse alusel pärimismenetlust algatatakse. Et kohtualluvust määratleda, on vajalik tuvastada surnu alaline elukoht ja kuidas seda määratleda ning milline on kohtualluvus muudel juhtudel ehk kuidas toimub kohtualluvuse määramine erinormide alusel. Tuginedes Euroopa Kohtu praktikale määratles lõputöö autor mõistet „alaline elukoht“ kohana, kus on asjaomase isiku püsiv või peamine huvide keskus ja mille ta on valinud kavatsusega anda sellele püsiv tähendus. Alalise elukoha kindlaksmääramisel tuleb arvesse võtta sellega seotud faktilisi asjaolusid ja ka asjaomase isiku tegelikku asukohta.

Käsitledes Euroopa pärimismääruse II peatüki kohtualluvust puudutavad sätteid, tõi lõputöö autor välja asjaolu, et kuigi II peatüki sätteid ei kohaldu otseselt notaritele, siis see tähendab, et notar menetleb pärimisasju kohtuvälise menetlejana, kuid ta peab lähtuma III peatüki kohalduva õiguse sätetest. Kuigi määruse IV peatüki otsuste tunnustamise, täidetavuse ja täitmise sätteid, mis käsitlevad kohtulike kokkulepete täidetavust, ei puuduta otseselt Eesti notareid, siis aktsepteeritakse notari poolt väljastatavaid dokumente liikmesriikide poolt pärimismääruse artikli V peatüki poolt, mis sätestab ametlike dokumentide tunnustamise sätteid.

Kolmandas peatükis andis käesoleva lõputöö autor ülevaate Euroopa pärimistunnistuse väljaandmise menetlusest ning kuidas toimub Euroopa pärimistunnistuse taotluse esitamine ning milline on Euroopa pärimistunnistuse sisu. Autor tõi välja, et kuna pärimistunnistuse väljastamisele eelneb alati pärimismenetlus, siis selle käigus tuvastatakse ka pärijad. Euroopa pärimismääruse alusel annab pärimistunnistuse välja selle liikmesriigi ametiasutus, millele allub

pärimisasi määruses toodud sätete alusel. Lähtudes Euroopa pärimismäärusest, et notar saaks pärimistunnistust välja anda ja väljastada, peavad selle jaoks olema täidetud eeldused. Lõputöö autor märkis, et 9. detsembril 2014 aastal vastu võetud Euroopa komisjoni rakendusmäärus nr 1329/2014 kehtestati ka vormid Euroopa pärimistunnistuse taotlemiseks ja Euroopa pärimistunnistuse väljastamise aluseks. Euroopa komisjoni poolt väljastatud vormi kasutamine ei ole küll kohustuslik, kuid taotlus peab sisaldama küllaldaselt informatsiooni tunnistuse väljastamiseks. Notar peab Euroopa pärimistunnistuse väljastamise protseduuri läbi viies kontrollima pärast taotluse saamist taotleja poolt esitatud teavet ja avaldusi ning dokumente ja muid tõendeid.

Käesoleva magistritöö autor leidis vastuse uurimisküsimusele, kas Eesti õiguses peaks vastavalt Euroopa pärimismäärusele midagi muutma, et pärimismäärust siseriiklikul tasandil paremini rakendada. Samuti analüüsis Euroopa pärimismäärust, jõudis magistritöö autor järeldusele, et kuna pärimismääruse alusel on Eestis notar kohtuväline menetleja, võib tekkida olukord, kus teistes Euroopa Liidu liikmesriikides võib tekkida küsimus, kas Eesti notar oli õigustatud pärimismenetlust läbi viima ja Euroopa pärimistunnistust väljastama.

Lõputöö uurimisküsimuse vastuse leidmiseks analüüsis autor Euroopa pärimistunnistuse väljaandmise eeldusi ning sellest tulenevalt saab tõdeda, et Euroopa pärimistunnistuse väljastamise eeldus on see, et tunnistust taotleval isikul on seadusest tulenev staatus ja isiku, kelle õiguse tõlgendamist soovitakse, õigus oleks tõendatud. Lõputöö autor käsitles Euroopa pärimistunnistuse piisavat tõendatust ja jõudis seisukohale, et see on kõige olulisem eeldus Euroopa pärimistunnistuse väljastamisel. Kuna tegemist on siiski määratlemata õigusmõistega ja notaril on õigus otsustada, millal ta pärimisõiguse piisavalt tõendatuks loeb, siis käesoleva töö autor leidis, et isik saab oma pärimisõigusest teada eelkõige pärimismenetluse käigus, kui notar edastab talle teate pärimisõiguse kohta. Kuna Eesti seaduses ei ole piisavalt määratletud, kuidas peab olema teade edastatud, siis lõputöö autor leidis ka käesoleva lõputöö uurimisküsimusele vastuse, et pärimisseaduses peaks olema täpsemalt määratletud, kuidas notar teate pärimisõigusest pärijale edastab.

Käesoleva lõputöö autor jõudis analüüsis järeldusele, et puudub ühtne register, kuhu juba tõestatud Euroopa pärimistunnistused kantakse. Põhjus võib olla selle, et kuna siiani ei ole praktikas ette tulnud, et notar peaks Euroopa pärimistunnistust väljastama või selle alusel tehingut tegema, siis on üheks probleemiks see, et puudub ülevaade juba tehtud ja tõestatud

Euroopa pärimistunnistustest. Seega on lõputöö autor arvamisel, et nimetatud muudatused tuleks teha ka e-notari süsteemi ja pärimisregistrisse, mida peab Notarite Koda ning tulevikus võiks kõik Euroopa pärimistunnistused samuti olla kantud ühtsesse registrisse. Samuti leidis lõputöö autor, et kui olukorras, kus Eesti notar on algatanud pärimismenetluse ning varade välja selgitamiseks on vaja pöörduda välisriigi asutuse poole, on notaril õigus pöörduda teise Euroopa Liidu liikmesriigi poole info saamiseks. Kuna notar tegutseb pärimismenetluses isiklikult ehk siis enda nime all, siis võib tekkida olukord, kus teabe saamise pädevus võib tekitada teises riigis küsimusi ja probleeme. Lõputöö autor jõudis järeldusele, et tõhusamaks teabe vahetamise viisiks oleks see, kui kõigil Eesti notaritel oleks ühtne süsteem ja kord, kuidas teabe saamiseks välisriigi asutute poole pöörduda.

Lõputöö autor tõi uurimisküsimuse vastuseks välja ka olulise asjaolu, et Euroopa pärimismääruse artikli 63 lõike 1 alusel on Euroopa pärimistunnistus ette nähtud kasutamiseks ka annakusaajatele, kuigi pärimisseaduse alusel ei saa annakusaaja tunnistuse alusel teha õigustoiminguid (näiteks registrisse kandmist) ja selle alusel ei saa ka pärijalt annakut nõuda (selline nõue on esitatav testamendi ja seaduse alusel). Mis tähendab, et siseriikliku õiguse alusel on annakusaajal õigus taotleda annakusaaja tunnistuse väljastamist, mis küll kajastab vaid annakusaaja nõuet pärija vastu, kuid ei võimalda annakusaajal kinnisvara ilma asjaõigusliku lepingut sõlmimata annakusaaja nimele kirjutada.

Kui Eesti õiguse alusel on annakusaaja tunnistuse eesmärk tõendada, et annakusaajal on õigus nõuda annakutäitjalt annaku täitmist ja tegemist on annaku määramise korraldusega ning annakusaaja on annaku vastu võtnud, siis annakusaajale väljastava Euroopa pärimistunnistuse eesmärk on teises liikmesriigis tõendada pärandile vahetut õigust omava annakusaaja õiguslikku seisundit ehk annakusaaja vahetut õigust pärandile. Autor tõi välja õigusliku probleemi, et kui kinnistusraamatuseaduse § 36¹ lõike 3 ja § 65¹ lõike 1 alusel saab kinnisasja puhul omanikukannet parandada vaid pärimistunnistuse alusel, siis sama kehtib ka Euroopa pärimistunnistuse alusel ehk see on tõend õiguse ülemineku kohta, mis tähendab, et annakusaajale mõnes Euroopa Liidu liikmesriigis välja antud Euroopa pärimistunnistuse alusel õigus Eestis kinnistusraamatu kande parandamisele, kui pärimisele kohaldatava õiguse kohaselt just vastavaid piiranguid ei ole ette nähtud. Kui Euroopa pärimistunnistus on üldjuhul aluseks registrikannete muutmisel, siis Eesti annakusaaja tunnistus on aluseks üksnes eelmärke sisse kandmisel kinnistusraamatusse kinnisasjaõiguse üleandmise tagamiseks.

SUMMARY

ESTONIAN CERTIFICATE OF SUCCESSION AND EUROPEAN CERTIFICATE OF SUCCESSION – PRACTICAL ASPECT OF LEGAL PROBLEMS

Creation of the European Union in the mid-20th century heralded the establishment of free movement for member states of the Union of goods, services, capital and people. Thanks to that innovation the people find it now easier to decide where they wish to live and work, however it has called for the need of a broader and more unified legislation, in its turn creating collision norms in the issue of hereditary succession, because possessing property in several countries makes it necessary to apply domestic law of several countries.

Since 1997, when Amsterdam Treaty was adopted, the legislation of member states has been unified and brought into cohesion with acts adopted in the European Union in almost every area of civil law. Furthermore, the single system of recognition and approval of court decrees in those areas has been brought about. Before 17.08.2015, when European Parliament and Council Regulation no. 650/2012, considering jurisdiction, applicable law and recognition and enforcement of verdicts, adoption and formalising of official documents in succession matters, and creation of European Certificate of Succession (hereinafter European Succession Regulation), was enforced in Estonia, the issues concerning cross-border hereditary succession had not been regulated on the European Union level and they were regulated with norms of domestic international private law norms. Therefore, in the face of European Succession Regulation we are dealing with the first cross-member-state European Union Act, regulating the matters respecting succession in detail and specifically. European Succession Regulation also creates intra-EU clear-cut rules in cross-border succession matters and the European Certificate of Succession will provide to a citizen of the European Union a simple and legible instrument to prove his or her rights in other member states.

As a result of boosted movement between countries, there are presently in the European Union ca. 12.3 million Europeans, living in another European Union country. Annually there are

witnessed ca. 450 000 cross-border succession cases, an impressive number. For that matter, the notary of Tallinn Anne Saaber mentioned that the number of succession procedures of cross-border nature is on the rise, because many people have departed to work abroad or have secured a cohabitant (a person living together with another or others; partner) abroad. Therefore, one may have property in various countries, incl. Estonians, of whom many are toiling abroad, e.g. in Nordic countries and other countries adjacent to Estonia, setting up a permanent home therein.

The main topic of this master's thesis is the European Succession Regulation, enforced in Estonia on 17.08.2015 and European Certificate of Succession, delivered under European Succession Regulation. Because the said Regulation applies in the first place to notaries and is related to work of notaries, the treatment of Succession Regulation in this work is highly topical. The emphasis in master's thesis has been laid on European Succession Regulation art. 64 p. b, by reference to which notaries are obliged to deliver European Certificate of Succession in succession matters of persons having deceased after 17.08.2015.

Master's thesis is ever increasingly topical due to the fact that after adoption of the European Succession Regulation, such works have not been composed and it is therefore important to study, how the work of notaries has changed after implementation of the European Succession Regulation, when besides delivery of Estonian Certificate of Succession, they are obliged to deliver also the European Certificate of Succession.

In this master's thesis the author uses the qualitative survey method. The author of the graduate work selected for object of study the cross-border legal problems related to succession procedure after 17.08.2015 and how the European Succession Regulation has been accommodated in Estonia. By reason of the matters set out above the author set up, as the point of study, whether some changes are needed in Estonian law, to bring it into conformity with the European Succession Regulation, so that the Succession Regulation would be better implemented domestically. The author of the graduation work also studies, what are the legal problems arising when determining the jurisdiction and applicable law and whether notary is, within context of European Succession Regulation, rather an out-of-court administrator or a court administrator. In the process of work the answer is found to the question of how much the successor should do to get noted as legal successor of bequeathed in the Certificate of Succession.

Author divided the master's thesis into three chapters. In the first chapter the author of master's thesis explains the general principles of hereditary succession. In order to get an idea of what hereditary succession is like in Estonia, one has to delve into formation of Estonian hereditary succession. Author also considers the essence of Certificate of Succession and its goal.

In the second chapter the author focuses on succession procedure jurisdiction-related legal norms and the problems related to their application. Author of master's thesis elucidates, what is general jurisdiction of succession procedure and how and basing on what law the succession procedure is initiated. In order to determine jurisdiction, it is necessary to identify the decedent's permanent residence and how it is to be determined and what is jurisdiction in other cases i.e. how jurisdiction is determined under special norms.

The third chapter provides an overview of procedure of delivery of European Certificate of Succession and how the application for European Certificate of Succession is filed and what the content of European Certificate of Succession is. Because condition precedent of delivery of Certificate of Succession is the succession procedure, successors too are identified in its process. For the notary to deliver Certificate of Succession conditions precedent must be fulfilled and the prerequisites for delivery of European Certificate of Succession must be verified. In the third chapter the author of master's thesis peruses the articles of European Succession Regulation and highlights the possible legal problems, likely to arise in procedure and delivery of European Certificate of Succession and makes suggestions how European Succession Regulation can best be adapted to Estonian domestic law and practice.

Author of master's thesis considered, in the first chapter of master's thesis the general principles of hereditary succession and how the Estonian hereditary succession had evolved and taken form. In Estonia, subject to Succession Act § 166 Section 5, succession procedure is carried out by notary, at whose office the succession procedure was initiated, however after Estonia regained independence, it was planned to return the succession procedure related acts to court. The first redaction of Succession Act, adopted on 15.05.1996, also envisaged transfer of succession matters to courts, however Estonian law has been greatly impacted by German law, hence before 2000 one came to the conclusion that transfer of succession matters from notaries to courts was not feasible and by Succession Act Amendment Act respective corrections were made in law on 10 November 1999.

In the second chapter of master's thesis the author focussed on legal norms related to jurisdiction of succession procedure and the problems related to their application. Author of master's thesis came to the conclusion that for establishing jurisdiction and applicable law, the common denominator is the decedent's permanent residence, and for finding out the decedent's permanent residence the administering institution must assess all factors related to decedent's life on the moment of departure and in the years immediately preceding demise. Due consideration must also be given to all relevant facts and circumstances and in the first place the duration of stay of the decedent in the state and whether the decedent had the right of sojourn in the country and also why the decedent stayed in that country altogether.

Author of master's thesis found out what is general jurisdiction of succession procedure and how and basing on what law the succession procedure is initiated. In order to ascertain the jurisdiction, it is necessary to identify the decedent's permanent residence and how to identify the same and what is jurisdiction in other cases i.e. how jurisdiction is determined on the basis of specific norms. By reference to the practice of European Court of Justice, author of master's thesis defines the concept „permanent residence“ as a place, hosting the permanent or main centre of interests of the relevant person and which he or she has selected with a view to giving to it the permanent meaning. When determining permanent residence, one shall take into account the related factual circumstances and also the actual location of the respective person.

Considering the stipulations concerning jurisdiction in European Succession Regulation Chapter II, author of master's thesis highlighted the fact that although stipulations of Chapter II do not directly apply to notaries, it means that notary will handle the succession matters as out-of-court administrator, however he or she must base on stipulations of law applicable under Chapter III. Although stipulations of recognition of decisions under Regulation Chapter IV, the stipulations of their enforceability and fulfilment, considering enforceability of court settlements, do not directly affect Estonian notaries, the documents delivered by notaries will be accepted by member states under Succession Regulation Chapter V, specifying recognition of official documents.

In the third chapter, author of this master's thesis gave an overview of procedure of delivery of European Certificate of Succession and how application is to be made for European Certificate of Succession and what the content of European Certificate of Succession is. Author specified that the delivery of Certificate of Succession is always preceded by the succession procedure, in

the course of which successors are identified. Under European Succession Regulation, Certificate of Succession is delivered by authority of the member state, having jurisdiction over the succession matter, under stipulations specified in Regulation. Basing on European Succession Regulation, for the notary to be able to deliver Certificate of Succession, certain prerequisites must be fulfilled. Author of master's thesis specified that by European Commission Application Regulation no. 1329/2014 adopted on 9 December 2014, forms for application for European Certificate of Succession were approved and bases for delivery of European Certificate of Succession fixed. Use of the form issued by European Commission is not obligatory however the application must contain adequate information for delivery of certificate. When carrying out the procedure of delivery of European Certificate of Succession, notary must verify the information presented by applicant and applications and documents and other certificates.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Kasutatud teadusraamatud

1. Brox, H. (2003). *Pärimisõigus*. Tallinn: Juura
2. Collier, J.G. (1987). *Conflict of Laws*. Second edition. Cambridge University Press
3. Dicey and Morris on the Conflict of Laws. (1993). Twelfth edition. Volume 1, London, Sweet & Maxwell
4. Ernits, M., Ü. Madise jt (toim). (2012). *Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura
5. Grab, L. (2001). *International succession. Supplement 4*, vol. 1. Hague; London; Boston: Kluwer Law International
6. Kergandberg, E., Kangur, A., Lind, S., Saaremäel-Stoilov, K., Saarmets, V. (2008). *Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse*. Eesti kohtumenetluse võrdluspilt. Tallinn: Juura
7. Kull, I., Kõve, V., Varul, P., Käerdi M. (2010). *Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura
8. Laffranque, J. (2006). *Euroopa Liidu õigussüsteem ja Eesti õiguse koht selles*. Tallinn: Juura
9. Nurmela, I., Almann, L., Tuulas, V., Vainomaa, M. (2005). *Rahvusvaheline eraõigus: loengud*. Tallinn: Juura
10. Silvet, E., Mahhov, I. (1997). *Kuidas pärida ja pärandada*. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS
11. Zimmermann, R. (2012). *Freedom of Testation. Testierfreiheit. Germany: Mohr Siebeck Tübingen*

Kasutatud teadusartiklid

12. Andersen, E. (2001). Riiklik järelevalve notari üle. - *Juridica IV*
13. Andersen, E. (2006). Riigivastutus ilma riigi vastutusega: notari, kohtutäituri ja vandetõlgi isiklik ametivastutus Euroopa õiguse ja riigiõiguse vaatepunktist. - *Juridica IX*

14. Bost, J. (2013). Nothing Certain About Death and Taxes (and Inheritance): European Union Regulation of Cross-Border Successions. *Emory International Law Review*. Vol 27
15. Fitchen, J. (2012). Recognition, acceptance and enforcement of authentic instruments of the succession regulation. *Journal of Private International law*. Vol 8 nr 2. London
16. Gray, J., Quinza Redondo, P. (2013). Stress-Testing the EU Proposal on Matrimonial Property Regimes: Co-operation between EU private international law instruments on family matters and succession. *Familie & Recht. Boom Juridische uitgevers* November 2013.
17. Liin, U. (2006). Pärijavaldus: kas vastuvõtusüsteemi sobimatu instituut? - *Juridica X*
18. Liin, U. (2009). Uus pärimismenetlus – kuidas edasi? - *Juridica I*
19. Mahhov, I. (1995) Pärimise käik uues pärimisseaduse eelnõus. - *Juridica VII*
20. Mahhov, I. (2008) Notari koht uuenevas pärimismenetluses. - *Juridica VII*
21. Puri, T. (2011). Notari ametiteenused ning notar vahekohtunikuna. - *Juridica VI*
22. Pötter, E., Torga, M. (2013) Uus Euroopa pärimismäärus ning selle koht Eesti rahvusvahelises eraõiguses ja rahvusvahelises tsiviil(kohtu)menetluses. - *Juridica VII*
23. Sein, K. (2010). Tehingu vorminõuded ja nende järgimata jätmise tagajärjed. - *Juridica VII*
24. Sepp, K. (2017). Sundosaõigus ja tagasivõitmine. - *Juridica X*
25. Silvet, E. (1995). Pärimisseaduse eelnõu põhijoontest. - *Juridica VII*
26. Szöcs, T. (2013). Commentary by Tibor Scöcs. Civil law, European Judicial Cooperation. Chapter 17. Brüssel.
27. Strang, E. (2013). Eesti notariaat 20. Lühiülevaade notarite tegevusega seotud õigusloomest. - *Juridica VII*
28. Torga, M. (2010). Elukoht tsiviilseadustiku üldosa seaduses: tähendus rahvusvahelises tsiviilkohtumenetluses. - *Juridica VII*
29. Torga, M. (2014). Kohalduva õiguse ja selle sisu kindlakstegemine rahvusvahelistes eraõiguslikes vaidlustes. - *Juridica V*
30. Torga, M. (2015). Välisriigi kohtulahendite ja muude täitedokumentide tunnustamine, täidetavaks tunnustamine ja täitmine Eestis. - *Juridica I*
31. Uusen-Nacke, T. (2010). Perekonnaõiguse seosed teiste tsiviilõiguse valdkondadega. - *Juridica II*

Eesti õigusaktid

32. Pärimisseadus. RT I 1996, 38, 752.
33. Pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise kord. RT I, 07.02.2014, 13
34. Pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise kord. RT I, 07.02.2014, 13
35. Testamendi vormile kohaldatava õiguse konventsioon. RT II 1998, 16, 28
36. Pärimisseadus. RT I, 10.03.2016, 16
37. Tõestamiseadus. RT I, 10.03.2016, 14
38. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I, 20.04.2017, 21
39. Kinnistusraamatuseadus. RT I, 09.05.2017, 10
40. Notariaadiseadus. RT I, 09.05.2017, 24
41. Rahvusvahelise eraõiguse seadus. RT I, 26.06.2017, 31
42. Rahvusvahelise eraõiguse seadus. RT I, 26.06.2017, 31
43. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. RT I, 04.07.2017, 30

EL-i ja rahvusvahelised õigusaktid

44. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 04.07.2012 määrus (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist. – ELT L 201, 27.07.2012
45. Euroopa Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 1329/2014, 9.12.2014, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 650/2012, mis käsitleb kohtualluvust, kohaldatavat õigust ning otsuste tunnustamist ja täitmist, ametlike dokumentide vastuvõtmist ja täitmist pärimisasjades ning Euroopa pärimistunnistuse loomist, nimetatud vormid

Euroopa Kohtu kohtulahendid

46. EK 25.10.2005, T-298/02 *Anna Herrero Romeu versus Euroopa Ühenduste Komisjon*
47. EK 27.04.2016, C-528/14 *X versus Staatssecretaris van Financiën*

Muud allikad

48. Andersen, E. (2009) State Tasks of the Public Office of Notary – Belonging to the Domain of National or European Union Law? *Juridica International*, Tallinn. XVI

49. Balti eraseadus. https://et.wikipedia.org/wiki/Balti_eraseadus
50. Commission of the European Communities. Commission staff working Document. Regulation of the European parliament and of the council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of successions and on the introduction of a European Certificate of Succession. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/sec/2009/0411/COM_SEC\(2009\)0411_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/sec/2009/0411/COM_SEC(2009)0411_EN.pdf)
51. Deville, R. EJTN seminar on cross-border inheritance law. Brussels IV in a nutshell. http://www.ejtn.eu/PageFiles/6333/Brussels_IV_nutshell.pdf
52. E.Pötter. Regulation (EU) 650/2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and acceptance and enforcement of authentic instrument in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession. Ettekanne. Civil law and justice forum. http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/510003/IPOL_STU%282015%29510003_EN.pdf
53. EK kohtujuristi ettepanek 17.05.2017, C-218/16
54. Hertel, C. (2014). European certificate of succession-content, issue and effects. ERA Forum Volume 15. nr 3. Trier. 12.09.2014. a
55. Hess, B. Mariottini, C. Camara, C. (2012) European Parliament. Policy department c: citizens' rights and constitutional affairs. Regulation (EC) n. 650/2012 of July 2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession. Note.
56. Komisjoni rakendusmäärus (EL) nr 1329/2014, millega kehtestatakse (EL) nr 650/2012 nimetatud vormid. Euroopa Liidu Teataja. L359/30. 16.12.2014. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014R1329&from=ET>
57. Kopamees, M. (2003). Rahvastikuõigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia
58. Manko, R. „„Habitual residence“ as connecting factor in EU civil justice measures“ – Library of the European Parliament 22/01/2013. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2013/130427/LDM_BRI\(2013\)130427_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2013/130427/LDM_BRI(2013)130427_REV1_EN.pdf)
59. Mikiver, M., Roosve, T. (2001). *Haldusõigus*. Üldosa. Tallinn: Sisekaitseakadeemia
60. Mikk, T. *Pärimisõigus*. (2012). Tallinn: Sisekaitseakadeemia

61. Notarite Koda. Kuidas vormistada ennast kinnistusraamatus päritud kinnistu omanikuks. 06.10.2018. <https://www.notar.ee/30022>
62. Notarite Koda. Pärimisregister - päringuid ja teated. <https://www.notar.ee/18376>
63. Notarite Koda. Rahvusvaheliste pärimisasjade lahendamine muutub lihtsamaks. 17.08.2015. <https://www.notar.ee/28589>
64. Novak, P. „Maastrichti ja Amsterdami leping“ 01/2018
http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/et/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.3.html
65. Piirikivi, K. (1998). Lühiülevaade Eesti notariaadi arengust. – Kinnistusraamatu- ja notaripäevad. Ettekanded. Justiitsministeerium. Tallinn
66. Pötter, E. European Succession Certificate. Cross-border activities in the EU. Making life easier for citizens. Workshop for the Juri Comitee 2015.
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/510003/IPOL_STU\(2015\)510003_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/510003/IPOL_STU(2015)510003_EN.pdf)
67. Pärnamägi, I. Saksa mõju Eesti õiguses. Õiguskeel 1/2014.
https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/illimar_parnamagi_saksa_moju_eesti_oiguses.pdf